

ANADOLU AKADEMİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ISSN: 2667-5471

Yıl 5 Sayı 2

Ekim - 2023

ANADOLU AKADEMİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ISSN: 2667-5471

Cilt 5 / Sayı 2 / Ekim 2023

İMTİYAZ SAHİBİ

Doç. Dr. Mustafa KARACA

EDİTÖR KURULU

Prof. Dr. Şafak Ertan Çomaklı / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi - Baş Editör

Doç. Dr. Mustafa Karaca / Anadolu Üniversitesi – Editör

Prof. Dr. Özgür Demirtaş / Kayseri Üniversitesi – Teknik Editör

Doç. Dr. Kürşad Emrah YILDIRIM / Anadolu Üniversitesi - Editör

Öğr. Gör. Dr. Caner ÇAKIR / Ahi Evran Üniversitesi - Editör

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Şafak Ertan Çomaklı / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi - Yayın Kurulu

Başkanı Doç. Dr. Mustafa Karaca / Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Özgür Demirtaş / Kayseri Üniversitesi

YAZI VE REDAKSİYON KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Ferdi BOZKURT /Anadolu Üniversitesi

BİLİM KURULU

- Prof. Dr. A. Asuman Akdoğan Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. A. Emre Demirci Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Cengiz Anık Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Dilaver Tengilimoğlu Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Erkan Turan Demirel Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Farzand Ali Jan COMSATS Institute of Information Technology
Prof. Dr. Nilsun Sarıyer Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin Güz E. Öğretim Üyesi
Prof. Dr. N. Öykü İyigün İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr. Raci Taşçıoğlu Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Enver Aydoğan Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. K. Özkan Ertürk Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan Güllü Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Kubilay Özyer Gaziosman Paşa Üniversitesi
Prof. Dr. Mahir Nakip Çankaya Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Başar Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Marangoz Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Sezai Türk Hacı Bayram Veli Üniversitesii
Prof. Dr. Mehmet Şükrü Akdoğan E. Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Metin Işık Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammad Zia-Ur-Rehman National Defence University
Prof. Dr. Murat Ercan Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Özgür Demirtaş Kayseri Üniversitesi
Prof. Dr. Serdar Salman Milli Savunma Üniversitesi
Prof. Dr. Şafak Ertan Çomaklı Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Tahir Rashid University of Salford
Prof. Dr. Ümit Arklan Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Aykut Arslan Piri Reis Üniversitesi
Doç. Dr. Burcu Öksüz İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. Ersin Diker Gümüşhane Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşad Emrah Yıldırım Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Mahir Hamidov AMEA Z. Bünyadov Serqşünaslıq İnstitut-Azerbaycan
Doç. Dr. Mustafa Karaca Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Rızvan Sulejmani Universiteti Nënë Tereza
Doç. Dr. Sema Polatçı Gaziosman Paşa Üniversitesi
Doç. Dr. Usman Ghani American University of Sharjah
Doç. Dr. Vasilis Leontitsis Brighton University UK-İngiltere
Doç. Dr. Zülfiye Acar Şentürk Uşak Üniversitesi
Doç. Dr. Emrah Aydemir Fırat Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aslı Geylan Anadolu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi A. Bahadır Darı Yalova Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ataullah Shah Allama Iqbal Open University

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

MAKALELER/ARTICLES

HALKLA İLİŞKİLER TOPLUMU VE DEVLET

Mustafa GÜLTEPE

1-14

DAVID HUME'DA MUCİZE'NİN İMKÂNI PROBLEMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mesut İRDE

15-24

ACCORDING TO GENERATIONS, INDIVIDUALS THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PURPOSE OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES AND THEIR EPISTEMOLOGICAL BELIEFS

Elif KOCAAĞALAR AKİNCE / Emine AKÇİN ŞENYUVA

25-40

HALKLA İLİŞKİLER TOPLUMU VE DEVLET

*Mustafa GÜLTEPE**

Özet

İnsanların bir yere ait olma duygusu ve yalnız yaşayamama hissiyatı insanları bir arada yaşamaya yöneltmiştir. Bu ihtiyaçtan doğan güdüler daha kalabalık toplulukları meydana getirmiş bir süre sonra ihtiyaçlar neticesinde “devlet” adı verilen, soyut bir kavram oluşmuştur. Devlet, beraber insanları ve topraklarıyla bütünleşmiş siyasi bir organizasyondur ve bu organizasyonun da birçok alt bileşeni vardır. Halkla ilişkiler de birçok bileşenin olduğu bir yönetimin önemli parçalarından birisidir. Bilgi çağının insanların hayatına nüfus etmesi halkla ilişkilerin hem önemini hem de yetkinliğinin artmasında önemli bir aşama olmuştur. Halkla ilişkiler, devlet yönetiminde hem kriz ortamında hem de enformasyonun paylaşılmasında devlete ve devleti oluşturan birimlere büyük bir kolaylık sağlar. Devletin mevcudiyetini ve devamlılığını sağlama açısından halkla ilişkiler uygulamaları günümüz toplumunda büyük bir önem arz etmektedir. Enformasyon toplumu olarak görülen çağdaş halkla ilişkiler anlayışı önemli bir yönetim aracıdır. Bu araştırmada “Halkla ilişkiler toplumu ve devlet” arasındaki ilişki tarihsel ve konjonktürel olarak ortaya konulmaktadır. Devletin varlığı, devamlılığı ve insanların yönetilmesi için halkla ilişkilerin gerekliliği bu araştırmada vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkla ilişkiler, Devlet, Lobicilik, Bilgi toplumu, DIY Medya.

PUBLIC RELATIONS SOCIETY AND THE STATE

Abstract

The sense of belonging to a place and the feeling of not being able to live alone have led people to live together. The motives arising from this need created more crowded communities, and after a while, an abstract concept called "state" was formed as a result of the needs. The state is a political organization that is integrated with its people and lands, and this organization has many subcomponents. Public relations is also one of the important parts of a management with many components. The penetration of the information age into people's lives has been an important step in increasing both the importance and competence of public relations. Public relations provides great convenience to the state and the units that make up the state, both in the crisis environment and in the sharing of information in state administration. Public relations practices are of great importance in today's society in terms of ensuring the existence and continuity of the state. In the age of information society, public relations is an important management tool. In this research, the relationship between the "public relations society and the state" is put forward historically and conjecturally. The necessity of public relations for the existence and continuity of the state and the management of people is emphasized in this research.

Keywords: Public Relations, Government, lobbying, information society, DIY Media.

GİRİŞ

Bilgi toplumunun bir sonucu olarak insanlar bilgiye çok daha rahat ulaşabilmektedir. Halkla ilişkiler ve onun uygulamaları, günümüzün iletişim çağında kurumlar için olmazsa olmaz durumlara gelmektedir. Halkla ilişkiler faaliyetleri bugün birçok alanda kullanılmaktadır. Bu uygulama alanlarından birisi de devlet kurumudur. Devlet, insanlığın ilk dönemlerinden itibaren hep mevcuttur, tanım olarak değişikliklere uğrasa da birçok ulusun uğruna kanını vermekten kaçınmayacağı soyut bir kavramdır.

Devletin ve bağlı olduğu kurumlarının büyümesi halkla ilişkiler alanına ihtiyacı doğurmuştur. Bu durum ihtiyaçtan öte bir zorunluluk haline de gelmiştir. Devlet, halkın ihtiyaçları, istekleri, sevinçleri, hüznelerini tespit için halkla ilişkiler uygulamalarını kullanmaktadır. Bugünkü yapıda devletin, vatandaş

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, mustafa.gultepe@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3113-1276

ulaşması çok daha kolaylaşmıştır. Ayrıca vatandaşın da devlete erişimi kolaylaşmıştır. Bilgi teknolojileriyle dünyayı saran internet sayesinde en ücra kabul edilecek yerlerde bile devlete ve onun kurumlarına ulaşılabilir. İnternet ve onun sağladığı uygulamalar, halkla ilişkiler toplumunun ana yapısı haline gelmiştir.

1. HALKLA İLİŞKİLER TANIMI VE KAPSAMI

Sanayi devrimi sonrası tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş çok hızlı olmuştur. Nüfus artışı ve büyük kentlerin kurulmasıyla birlikte 1950’li yıllardan itibaren modern anlamda halkla ilişkilerden bahsetmekteyiz. Halkla ilişkiler tanımlaması yapılmadan önce Türkçe çevirisi ve onun karşıladığı kelimenin de muğlaklığından bahsetmek gerekir. İngilizcesi “Public Relations” olan bu kavramı direk olduğu gibi çevirmek gerçekten doğru muydu? Bu konu üzerine uzun süre tartışmalar olmuştur. Konuyla alakalı Yıldız, “tartışmanın geçtiği Amerika’da hem literatürel olarak hem de uygulamacılar kavramın ve içeriğin birbiriyle uyumsuz olduğu görüşündedir. Kavramın sınırlarının çizilmesiyle alakalı bir sorun olduğu düşüncesi hakimdir” (2010: 25). Halkla ilişkilerin tanımıyla ilgili 400’ün üzerinde tanımlama yapılmıştır. Geçikli, “halkla ilişkileri 20. yüzyılda kendini göstermeye başlayan bir disiplin olarak tanımlarken yöneten ve yönetilen kavramlarının çıkmaya başladığı ilk günden itibaren hep var olduğunu belirtmiştir. Bu yüzyılda ölçme değerlendirme konularında modeller geliştirmiş, isim konusunda da tam bir karmaşıklık yaşanmıştır” (2008: 1).

Halkla ilişkilerin başlangıcı düşünüldüğünde ise etnografik ve arkeolojik incelemeler sonucu ulaşılmış kaynaklar değerlendirildiğinde eski çağlara kadar uzanan ve Antik Yunan ile Roma dönemine kadar uzanan bir durum söz konusudur. Antik çağda agoralarda yapılan tartışmalarda yönetici kesim tarafından halka fayda sağlayacağı düşünülmüştür. Etkileşim sağlanarak halk desteğiyle birlikte kamuoyu oluşturulması amaçlanmıştır (Ayhan, 2015: 21).

Halkla ilişkilere ait birkaç tanım vermek gerekirse, Hazar’ın yaptığı tanımlamada halkla ilişkiler, “bir örgütün kendi mevcudiyetinin devamı için gerekli olduğunu savunup, çift yönlü bir iletişim ve etkileşimden bahsetmiştir. Halkla ilişkilerin hem örgüt hem de hedef kitle açısından sözcü ve gözcü olup, propaganda, reklam, tanıtım gibi dalları da kendi içinde görerek kullanan bir yöntemdir” (2009: 15). Theaker ise halkla ilişkileri, “bir organizasyonla hitap ettiği kitle arasındaki ilişkinin planlı ve sürekli olması olarak tanımlamıştır” (2008: 17).

Halkla ilişkiler genel uygulama alanlarına bakıldığında gerek kamu gerekse özel sektör kuruluşlarının olduğu çoğu yerde rastlanır. Yöneten ve yönetilen ikiliğinin ortaya çıktığı ilk günden itibaren halkla ilişkiler uygulamalarının birçok çeşitlenmesine rastlanmıştır. Bugün bu meslekten bahsediyorsak bunun en önemli mimarı Amerika Birleşik Devletleri’dir (Kazancı, 1980: 1).

2. HALKLA İLİŞKİLER TOPLUMU

Sanayi devrimi ve İkinci Dünya Savaşından sonra bilgi toplumu olarak adlandırılan dönem başlamıştır. Buldukları ve Türkmenoğlu’na göre kitlelerin artan etkisiyle yaygınlaşan kamusal bilgi, bilgi aktarımının en etkili yöntemi ile demokratik katılımın ve geri bildirim sağlanması için bilgi toplumunun en önemli unsurudur. Bu yöntem, lobicilikten seyirci gözetimine, sponsorluktan kriz yönetimine kadar çok çeşitli

şekillerde kullanılabilir ve aynı zamanda demokratik katılımın da temel bir bileşenidir. Halkla İlişkiler; sürecin bir parçası olarak araştırma, planlama, uygulama ve değerlendirme gerektiren faaliyetler bütünüdür. Tüm bu faaliyetler, kuruluşun çevresi ve halkı ile sürekli, iki yönlü bilgi kanallarını kullanmasını gerektirir. Bilgi toplumunda bilgiye erişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte halkla ilişkiler yöntemlerinin de sürekli değişmesi gerekmektedir. (2015: 55).

Kitlelerin artan baskısıyla yaygınlaşan kamusal bilgi, bilgi aktarımının en etkili yöntemi ve demokratik katılımın ve geri bildirim sağlanması için bilgi toplumunun en önemli unsurudur. Halkla ilişkiler, bilgi toplumunun en önemli unsuru olan bilgiyi iletmenin, demokratik katılımı sağlamanın ve geri bildirim almanın en etkili yöntemidir. Finansmandan kriz yönetimine kadar hedef kitlelerin izlenmesine yönelik çeşitli lobi faaliyetlerinde uygulanabilen bu yaklaşım, demokratik katılımın da temel unsurlarından biridir. Halkla ilişkiler; sürecin bir parçası olarak araştırma, planlama, uygulama ve değerlendirme gerektiren faaliyetler bütünüdür. Tüm bu faaliyetler, organizasyonu çevresi ve hedef kitlesi ile sürekli ve etkileşimli iletişim kanallarını kullanmaya zorunlu kılmaktadır. Bilgi toplumunda sürekli değişen bilgiye erişim teknolojileri, halkla ilişkilerde kullanılan sürekli değişen araçları gerektirmektedir.

Halkla ilişkilerin bilgi toplumu içerisinde yer alan varlığını devam ettirmesi ve kendini geliştirmesi için iletişim, etkileşim, etik, temsil ve diğer yöntemlerle ilişkilerini göz ardı etmeyen bir halkla ilişkiler toplumu içerisinde ilişki yöneticisi olarak tanımlanması gerekmektedir (Hazar ve Avcı, 2023). “Halkla İlişkiler Toplumu” ifadesi, bir ülkenin veya topluluğun genel anlamda halkla ilişkiler uygulamalarının yoğun olduğu ve önemsendiği bir toplum olduğunu ima etmektedir. Bu tür toplumlarda şirketler, hükümetler, kurumlar ve sivil toplum kuruluşları, halkla ilişkiler stratejileriyle toplumun dikkatini çekmeye, destek elde etmeye ve güven kazanmaya çalışırlar. Bu tür bir toplum, halkın bilgilendirilmesine önem verir ve karar alma süreçlerine katılımı teşvik eder. Diğer taraftan halkla ilişkiler toplumlari, şeffaflığın ve sosyal sorumluluğun ön planda olduğu bir iletişim ortamı yaratmaya çalışırken, çeşitli iletişim stratejilerini ve araçlarını kullanır. Bu tür toplumlarda, haberleşme kanalları ve iletişim teknolojileri gelişmiş olabilir ve medyanın etkisi büyük önem taşımaktadır.

Halkla ilişkiler toplumunun bir sonucu olarak birçok alan da değişim olmuştur. Bunlardan birkaçı ise: sosyal medya, uluslararası ilişkiler, kültür, medya, ekonomi, teknoloji, aile, iletişim, siyaset, birey ve devlettir.

2.1. Sosyal Medya

Halkla ilişkiler toplumunun en çok etki ettiği alanlardan birisi sosyal medyadır. Son dönemlerde sosyal medya sunduğu etkileşim sayesinde kendinden önceki medyalara büyük bir rakip olmuştur. Kullanıcının daha aktif olduğu bu medya özellikle DIY (do it yourself) medya olarak adlandırılan içeriklerle kendine yeni bir alan olmuştur. DIY medyayla kullanıcı kendi içeriğini kendi üretiyor ve kullanıcılarla paylaşıyor. Özellikle video paylaşma üzerine bu üretim şekli kendine her geçen gün yeni kahramanlar ve içerikler üretmeye devam etmektedir. Halkla ilişkiler toplumuyla beraber sosyal medya daha aktif kullanılabilir hale gelmiş; özellikle insanlar etkileşim kuracakları kişilerle sınırsız mekanlarda sınırsız zamanlarda iletişim kurması sağlanmıştır. Yine toplumun beğenileri, tepkileri, sosyal medya üzerinden takip edilmesi

durumunu da doğurmuştur. Sosyal medya sayesinde halkın sorunları, görüşleri, istekleri, rahatsız olduğu şeyler, hayalleri gibi hayata dair birçok şey hakkında bilgiler vermektedir. Yönetenlerde sosyal medyaya kayıtsız kalamamaktadır. Son dönemlerde düzenlenen birçok yardım kampanyası sosyal medya üzerinden yürütülmektedir.

Sosyal medya, halkla ilişkiler alanında önemli bir rol oynamaktadır. Bunlardan ilki iletişim ve erişimdir. Sosyal medya platformları, birçok kişi ve potansiyel müşteriye kolay ve hızlı bir şekilde ulaşma imkânı sağlar. Bu, halkla ilişkiler mesajlarının daha geniş bir kitleye ulaşmasına yardımcı olur. Sosyal medyanın ikinci kullanım alanı ise etkileşim ve müşteri ilişkileridir. Sosyal medya, markaların ve bireylerin takipçileriyle doğrudan etkileşimde bulunmasına ve geri bildirim almasına olanak tanır. Olumlu veya olumsuz geri bildirimlere anında tepki verme, müşteri memnuniyetini artırma ve itibarı koruma açısından önemlidir. Üçüncü kullanıldığı alan ise kriz yönetimidir. Sosyal medya, kriz anlarında hızlı bir şekilde bilgi yayma ve yanlış anlamaları düzeltme konusunda kullanışlıdır. Kriz durumlarında doğru bilgi vererek şeffaflık ve güvenilirlik sağlamak önemlidir. Bu tür bir kullanım 6 Şubat Kahramanmaraş depreminde ülkemizde kullanılmıştır. Sosyal medyanın, dördüncü kullanım alanı da içerik yaratma ve yayınlamadır. Halkla ilişkiler kampanyaları için içerik yaratma ve sosyal medya platformları aracılığıyla yayınlama, marka bilinirliğini artırabilir ve hedef kitleyle duygusal bir bağ kurmaya yardımcı olabilir. Diğer bir uygulama alanı da trendleri ve rekabeti takip etmedir. Sosyal medya, güncel trendleri, pazarlama stratejilerini ve rekabeti izlemek için kullanılabilir. Bu bilgiler, halkla ilişkiler kampanyalarının ve mesajların optimize edilmesine yardımcı olabilir.

Ancak, sosyal medya aynı zamanda dikkatli bir şekilde yönetilmesi gereken bir platformdur. Çünkü yanlış yönetildiğinde olumsuz sonuçlar doğurabilir. Yanlış bilgilerin yayılması, olumsuz yorumlar ve kriz durumları, doğru bir sosyal medya stratejisi olmadığında ortaya çıkabilir. Sonuç olarak, halkla ilişkiler ve sosyal medya, birbirini tamamlayan iki önemli bileşendir. Başarılı bir halkla ilişkiler stratejisi, sosyal medya platformlarının etkili bir şekilde kullanılması ve yönetilmesiyle güçlendirilebilir.

2.2. Uluslararası İlişkiler

Uluslararası ilişkiler, öncelikle siyaset biliminin bir dalı olarak karşımıza çıkar. Uluslararası ilişkilerde bir milat olarak kabul edilen 1648 Vestfalya Barışından günümüze uluslararası ilişkiler gerek kapsadığı topraklar, gerekse onlara anlam veren kurucu temalar açısından daha geniş bir anlam kazanmıştır. (Özlük, 2009: 238). Halkla ilişkiler toplumunda, uluslararası ilişkilerde daha fazla iş birliğine yönelik yaklaşımların benimsendiği, uluslar, uluslararası aktörler ile yabancı kamular arasında ortak anlayışın ve yakın ilişkilerin kurulduğu ve sürdürüldüğü, iç ve dış kamuların/halkların görüş, beklenti ve ilgilerinin daha fazla önemsendiği, diyalog ve ortaklık ilkelerinin ön planda tutulduğu, iki yönlü iletişimin ve etkileşimin esas alındığı, kitle iletişim tekniklerinden daha çok bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin öncelikli hale geldiği, proaktif, uzun soluklu ilişkilere odaklanılan bir toplum yapısı düşünülebilir.

2.3. Kültür

Toplumunu oluşturan bireyler, kültürün taşıyıcısı, aktarıcısı, kullanıcısı ve dönüştürücüsü olarak doğal bir görev üstlenmişlerdir. Kültürün maddi ya da zihinsel üretimi toplum içinde bireylerin ve daha üst boyutta kitlelerin birbirleriyle iletişimi yoluyla gerçekleşmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2002: 251). Günümüzde

kitle iletişim araçları, kültürün aktarımında yerini toplumsal iletişime bırakmıştır. Dolayısıyla kültürel değerlerin korunması ve değiştirilmesi kitle iletişim araçlarının kontrolüne bırakılmıştır. İnternetin hayatımıza girmesiyle de artık kültürel aktarımlar sosyal medya tarafından sağlanıyor olmuştur. Kitle iletişim araçlarıyla yayılan kültürler bir süre sonra yeni tüketici alışkanlıkları oluşturmuştur. Enformasyon toplumuyla toplumların birbiriyle etkileşimi artmış kültürel değişimleri de beraberinde getirmiştir.

2.4. Medya

Halkla ilişkiler toplumu ve medya birlikteliği düşünüldüğünde medyanın gücünün dördüncü erk olmasının daha ötesine geçmektedir. Halkla ilişkiler toplumuyla beraber medya toplumun ihtiyaçlarını ve isteklerini daha çok görmek ve takip etmek durumunda kalmıştır. Hatta medya içerikleri toplumun isteği yönünde oluşmaktadır.

Medya içeriklerinin üretilmesinde de Goffman'ın öne sürdüğü çerçeveleme yöntemi ile daha pasif hale geldiği savunulabilir. Devlet erkine yakın olan medya kuruluşları ya da bizzat devlet erkinin sahip olduğu medya kuruluşları medya içeriklerinde toplumu belli konularda yönlendirmesi kaçınılmazdır. Toplum medya içeriklerinde belli haber çerçeveleri kullanılarak yönlendirilir (Gültepe, 2020). Sosyal medya konusunda devlet bazen zor durumda kalabilmektedir. Özellikle otokratik toplumlarda sosyal medya direk sansüre tabi olabilmektedir.

Medya konusundaki değişimler her geçen gün devam etmektedir. 2000'li yıllardan bugünlere geldiğinde gazete tirajlarındaki düşüşe baktığımızda; 2000'li yıllarda ülkemizde ortalama gazete tirajının 4 milyon olduğu gözlenirken, 2019'da günlük ortalama ise 1 milyon 186 bine düşmüştür (TÜİK, 2019). Gazetelerde bu kayıp belki beklenen bir gelişmedir fakat tirajlardaki bu değişim medyanın kendi içindeki değişiminin de olduğu göstermektedir. Bugün var olan medya enstrümanlarının gün geçtikçe değişebileceği ve bu değişimin de sosyal medya yönünde olacağını söylemek mümkündür.

2.5. Ekonomi

Bugün, ekonomik alanın yalnızca maddi değerlerle değil, farklı sembolik değerlerle karakterize edildiği gerçeği tartışılmaktadır. Sembolik değer yaratmanın önemi her geçen gün artan bilgi ile iletişimin yapısı, ürün ve kurumları onları inşa eden iletişimle beraber tüketicilere bağlayan, ekonominin belirleyicisi haline gelmiş, aralarındaki ilişkiyi birbirinden ayırmak imkânsız hale gelmiştir (Özkan, 2017: 77). Halkla ilişkiler toplumuyla beraber insana verilen önem artmıştır. İnsanların ekonomik anlamda alım gücünün arttığı da bir gerçektir.

Halkla ilişkiler, hem piyasa kusurlarını azaltmaya yardımcı olan hem de sonuç olarak toplumun kaynaklarının tahsis edilme verimliliğini ve daha fazla piyasa katılımcısının değer elde etme şansını artıran bir sosyal kurum olarak analiz edilebileceği bir gerçektir (Half ve Gregory, 2015: 1).

2.6. Teknoloji

Bilgi toplumunda kurumlar kendi bilgilerini yönetmek ve rakiplerine karşı avantaj elde etmek için bilgi teknolojisinin faydalarını en üst düzeye çıkarmak isterler. Günümüzde halkla ilişkiler departmanlarının hem bilgi toplamada hem de kullanmada önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bilgi çağının bir sonucu

kendini teknoloji olarak göstermiştir. Bilgi toplumunun değişmesi bilgi iletişim teknolojilerini de değiştirmiştir. Teknoloji sayesinde halkla ilişkiler toplumuna ulaşması daha kolay olmuştur. Özellikle mobil telefonlar insanlara her an ulaşabileceğimiz araçlar haline gelmiştir.

2.7. Aile

Toplumsal yapı içinde bireyden sonra en temel toplumsal düzenleme, genellikle hane kavramı ile temsil edilmektedir. Sanayi toplumunun bir sonucu olarak kentleşme artmış ve aile bağları zayıflamıştır. Bireyselliğin ön plana çıktığı bu dönemde halkla ilişkiler toplumunun bir sonucu olarak kişiler ailelerinin yerine başka şeyleri koymaya başlamıştır. Halkla ilişkiler toplumu bireylerin bu eksikliklerini gidermede yardımcı olmaktadır. Özellikle sosyal medyalar insanlara günümüzdeki aile varlığının eksikliğini giderme yolundadır. Erol'a göre, özellikle 2000 yılından itibaren sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte Türk aile yapılarında önemli değişimler yaşanmış ve bu değişimler gün geçtikçe artmaktadır (2022: 1128).

2.8. İletişim

Kazancı'ya göre, "halkla ilişkilerin temelinde iletişim vardır. Bu iki kavramı birbirinden ayırmak imkansızdır" (1995: 66). Halkla ilişkiler uygulayıcıları iletişim yoluyla bilgi aktarır, iletişim ise bir güç olarak kabul edilir. Bir şirketin itibar veya algı yönetimine bakıldığında halkla ilişkiler mesleği iletişim kurar ve bir süreci yönetir.

Halkla ilişkiler uzmanı Johnstone'un öne sürdüğü gibi, halkla ilişkiler, iletişim bilimi gibi, sivil toplumun bir parçasıdır, örgütlü aktivizme katılır ve PR başlıklı (pazarlama reklamcılık) operatörlerinden daha fazla işlev ve beceriye bağlıdır (2016: 2). Hem halkla ilişkiler hem de iletişim bilimi, halkla ilişki kurmaya ve onları bilgilendirmeye çalışır. Her iki disiplindeki akademisyenler, katılım ve sosyal yardımla ilgili bireysel vaka çalışmaları üretir, uygulayıcıların rollerinin gelişimini planlar ve iletişim stratejilerinin etkisini izler. İletişim bilim olarak ilk tanımından farklı anlamlar içermektedir. Bir nevi boyut değiştirdiğini de söylenebilir. Kişilerarası iletişimden yola çıkan iletişim sanal iletişim ve grup iletişimine hatta devletlerin iletişimine evrilmiştir.

2.9. Siyaset

İnsanların bir arada yaşamak zorunda olmaları ve birebiriyle iletişim halinde olması siyasetin insanların yaşamlarının bir parçası olmasına yol açmıştır (Kongar, 1995: 56). Toplumsal değişmeye paralel olarak siyasal sistemin biçimlenmesi süreci, yöneten-yönetilen ilişkisi bağlamında halkla ilişkilerde kamunun dikkate alınmamasından, sadece bilgilendirme sürecinden bir süre sonra vazgeçip karşılıklı bilgi alışverişi dönemine geçilmiştir. Siyaset bir yürütme sanatıysa ve temel amaç iktidarda olanın görüşlerini benimsetmekse bu durumda halkla ilişkiler uygulamalarına daha fazla ihtiyaç vardır.

2.10. Birey

Toplumsallaşma yoluyla içselleştirilen habitus[†] davranış yoluyla dışsallaştırılırken davranışın temelinde yatan (habitusu oluşturan) koşulları yeniden üretme eğilimindedir. Sosyal dünyayla uyum içinde çalışan habitus, hem zihinsel hem de fiziksel olarak olan ve olmayanlar arasında sınırlar çizerek, bireyler için bir olasılıklar dünyası tanımlar. Bu döngü, bireye kim olduğu ve nereye ait olduğu konusunda bir fikir verir. Bu noktada alan ve alanın baskın yapısı, bireyin konumuna uygun tutum kalıplarının, hareketlerinin ve davranışlarının belirleyicisi ve yönlendiricisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Özkan, 2017: 76). Halkla ilişkiler toplumuyla bireyi ve birey toplulukları daha kolay kontrol altına alınabilir. Onların eğitimi, davranışları, geleceğe bakışları, istekleri şekillendirilebilir. Bu kontrol mekanizması gibi gözükse de toplumun mevcudiyeti ve geleceği için zorunluluk arz etmektedir. Bu sayede erken reaksiyona geçebilecek bazı özel durumlarda konum alma sağlanabilecektir.

3. HALKLA İLİŞKİLER TOPLUMUNDA DEVLET

Halkla ilişkiler toplumunun ilişki içinde bulunduğu yapılardan birisi de devlettir. Zengin'e göre, tarihteki ilk devletin çıkışının her ne kadar Atina Şehir devletleriyle somutlaştırılsa da bunun da ortaya çıkmasına kaynaklık eden Mezopotamya Sümer Kent Devletleri'nin, aslında tarihte ilk devletleşme örneği olduğu ispatlanmıştır. İlk kurulan devletlerin şehir devletleri olduğu ise bilinen bir gerçektir (2004). Devletlerin temel amaçlarından birisi de mevcudiyetini korumaktır. Toplumdan kopmuş bir devletin de uzun ömürlü olması beklenmemelidir. İnsanlar, tarihin ilk çağlarından beri devletler kurmaktadır. Osmanlı dönemindeki topraklar düşünüldüğünde bugün o topraklarda onlarca devlet kurulmuştur. Yakın zamanda SSCB'den 15 bağımsız devlet ayrılmıştır. Bu ayrılmaların belki de en büyük nedenlerinden birisi etnisitedir. İnsanlar kendileri gibi hisseden kişilerle bir arada bulunmak istemektedir. Eski Yunan medeniyetindeki gibi insanlar şehir devletleri kurması mümkün gözükmemektedir. Bu düşünce akımı çok uluslu devletleri zor durumda bıraksa da gerçekleşmekte olan budur. Devlet üzerine ilk kafa yoranlardan biri de Platon olmuştur. Platon, iyi bir toplumun iyi bir ulusu oluşturduğu fikrini benimsemiştir ve buna aristokrasi olarak isimlendirmiştir. Platon, devlet ile onu oluşturan toplum arasındaki karşılıklı koşulların ve davranış kalıplarının devletin yapısını etkilemesi gerektiğini iddia etmiştir (2007).

Devletler için halkla ilişkiler toplumu büyük bir kazançtır. Toplumun isteklerini, taleplerini, reflekslerini takip etmek için bulunmaz bir durumdur. Sanayi devrimi sonrası şehirler büyümüş, nüfus artmış, devlet yapısal olarak genişlemiş, hukuk normları oturmaya başlamıştır. Bu da devlet için halkla ilişkileri zorunlu kılmaya başlamıştır. Devleti oluşturan kurumlar da toplumun sorunlarını çözmek amaçlı halkla ilişkileri ve onun uygulamalarını kullanmaya başlamıştır.

Devletin temellerini göz önüne aldığımızda tarih olarak Eski Yunan dönemine kadar gitmek gerekir. Felsefenin doğduğu bu topraklar devletin tanımının da ilk yapıldığı yerler olmuştur. Tikveş'e göre, Devletle alakalı Platon ve onun öğrencisi Aristoteles'in eserlerinde en mükemmel halini almıştır. Platon ve Aristo'nun tezleri Eski Yunan'da siyasi hayatın ve devlet telakkilerinin siyaset felsefesi şeklinde çıkmasının sebebi olmuştur (2011: 165). Topraklarını genişleten topluluklar çok uluslu devlet yapılarına

[†] Pierre Bourdieu'nun geliştirdiği bir terimdir. Sınıfsal bir konsepttir ve içselleştirilmiş eğilimler diye Türkçeye çevrilebilir.

bürünmeye başlamıştır. Ulus devletle alakalı ise Habermas, ulus-devletlerin gücünün azalması ile birlikte nitelikleri de değişmiştir. Özellikle devletin kontrol odakları değişmeye başlamıştır, karar alma süreçleri de değişime uğramıştır. Nüfus artışı da yönetim işlevini zorlaştıran başka bir nedendir. Sermaye yapısı da devletin yönetişimini engelleyen başka bir unsurdur (2002: 206). Devletin unsurlarından biri olan millet kavramını oluşturan temel kavramlardan birisi de milli kimlik kavramıdır. Smith milli kimlikle alakalı; “ortak bir tarih belleğiyle beraber yaşanmışlıklar ve geleceğe dair bir hayal kurmaktan bahsetmiştir” (2017: 32). Milletlerin bir hayalin peşinden yürüdükleri görülmektedir. Bu durumda gelecekteki daha fazla bölünmeye ve daha fazla devletçiklere neden olması muhtemeldir.

3.1. Devlet Anlayışındaki Değişmeler

Demokrasi, onu benimseyen ve uygulayan devletlerde halkın yönetime katıldığı bir yönetim şeklidir. Yönetime katılan halk için hak aramada bunun bir sonucu olarak gözükmektedir. Antidemokratik sistemlerde ise hesap sorma gerek uygulama olarak gerekse de bilinç olarak yoktur. Halkın hesap sormadığı yerlerde de halkı bilgilendirme ya da halka duyurma ihtiyacı da olmayacaktır. Bu durumda halkla ilişkilere bir yönetim biçimi olarak da gerek duyulmayacaktır. Bireysel hak ve özgürlükler kavramının ile algısının gelişmesi ve demokratik yönetim biçimlerinin ortaya çıkması, duyarlılık sahibi, sorumlu vatandaşlığın gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Çok uluslu devletlerin büyük bölümü Fransız İhtilali sonrası tasfiye olsa da artık insanların devletlerden beklentileri farklılaşmıştır. Baykent’e göre, “Barselona, Québec, Hong-Kong, Singapur, Monako Prensligi, Vatikan, Andorra, Liechtenstein, Dubai vs. bu kentlerin birçoğu ya hâlihazırda bağımsızdır (veya özerktir) ya da bağımsız (veya özerk) olmak için çabalamaktadır. Ancak gelecekte mevcut insanlardan farklı olarak bağımsızlık ve özerklik arayan insanlar olabilir. Amerika Birleşik Devletleri’nde, Kaliforniya, Teksas ve New York eyaletleri, örnekleri bugün de varlığını sürdüren eyalet başkentlerinden bu tür hedefleri pekâlâ takip edebilirler (2020). Dünyanın tekrar şehir devletlerine gittiğini düşünen birçok insan mevcuttur.

Devletin kütleli büyüklüğü beraberinde daha uzmanlık gerektiren bir yapıya geçmesi merkezi yönetimin gücünü azaltırken yerel yönetimlerin güçlendiği bir yönetim şeklinin oluşmasına yol açmıştır.

3.2. Devlet Yönetiminde Halkla İlişkilerin Önemi ve Amaçları

Devletler anayasada belirtilen şekillerde yönetilir. Devletle halk arasındaki işbirliği yönetsel açıdan birçok kolaylıklar getirir. Enformasyon toplumuyla beraber halkın fikir ve düşüncelerini almak çok daha kolay olmuştur. Özellikle memnuniyet anketleri, kamu hizmetlerinde kullanılan beyaz masalar, şikâyet hatları, sosyal medyadaki paylaşımların beğenileri vb. uygulamalar sayesinde kamu hizmetleri açısından hızlı dönütler sağlamaktadır. Günümüzde matematiksel iletişim modeline atıfta bulunarak sosyal medyadaki etkileşim sayıları konular üzerine kurumların eğilmesinde bir done haline gelmiştir. Vatandaşın gündemindeki konular bu sayede öncelik haline getirilebilmektedir. Acil çözülmesi gereken konular açısından büyük bir yarar gözükmektedir. Ayrıca devletin bürokratik iş yoğunluğuna ve hantallığına doğrudan bu halkla ilişkiler uygulamaları yarar sağlamaktadır.

Yapılacak hizmetlerde halkın görüşlerini almakta yine halkla ilişkiler toplumu için önemlidir. Örneğin belediyeler yapacakları bir düzenleme ya da satın almayı planladıkları bir ürün veya hizmetler alakalı halkın talepleri doğrultusunda geniş çaplı anketler yapabilmektedir. 2006 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce, deniz ulaşımında kullanılacak vapurları seçmek amacıyla başlatılan "Haydi İstanbul Vapurunu Seç" kampanyasında 1 milyon civarında oy kullanılmıştır. İnternette herkese açık olan ankette İstanbullular vapur seçimini yapmıştır (wow Turkey, 2023). Devlet ile halk karar alma sürecinde beraber hareket etmiştir. Bu sayede halk kendi istediği bir karar almıştır. Buna benzer çevre düzenleme, trafik gibi halkın görüşlerinin alındığı uygulamalar yapılmaktadır. Bugün de İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, istanbulsenin.org sitesi üzerinden yapılan projeleri oylama yoluyla, İstanbulluların beğenisine sunmuştur. Halkı bu tür karar alma süreçlerine katmak ileride oluşacak bir kriz anında kurum için bir kalkan olması muhtemeldir.

Devletler, kamuoyunu aydınlatmak, örgütün izlediği politikayı da halka benimsetmek istemektedir. Devlet ve onun kurumları aldığı kararlara riayet edilmesi için bunu gözetmek durumundadır. Yakın zamanda yaşanan pandemi sürecinde devlet ve onun kurumları halka uyması gereken kurallar ve yasaklar hakkında devamlı bilgiler vermektedir. Halk devlet işbirliği sayesinde kriz dönemi aşılmaya çalışılmıştır. Çakmak ve Kilci, halkla ilişkilerin devletle olan ilişkisini açıklarken: "Devletin çevre ile etkileşiminin sağlanması, alınan kararların uygulanabilirliğini sağlar. Yürütülen faaliyetler, çevre ile çeşitli şekillerde ilişki kurarak halk desteğini sağlamaya yönelik bir dizi yöntem olarak devlet bünyesinde pazarlama reklamcılık uygulamalarını da geliştirmektedir" (2011: 237). Halkla ilişkiler uygulamalarının devlet açısından bir başka uygulaması da ulusal bilincin inşa edilmesi sürecinde hem siyasal hem de sosyal olarak yönde olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında halkla ilişkiler devlet açısından "vatandaşlık" mefhumunun oluşturulması amaçlı kullanılmıştır (İşler, 2011: 167).

Karar alma sürecinde uygulanan bir başka örnek de Avrupa Birliği'nin başat üyelerinden olan İngiltere'nin 2020 yılında aldığı Brexit kararıyla birlikte birlikten ayrılma sürecidir (Türko ve Gökçenoğlu, 2020: 573). Bu karar alma sürecinde ülkede referandum kararı alınarak halkın karar alması sağlanmıştır. Bu kararı vermek siyasiler açısından da kolay bir karar değildir, o yüzden halka bunun kar ve zararları anlatılmış halkta oyunu birlikten ayrılmaktan yana kullanmıştır.

Ülkeler menfaatleri doğrultusunda başka ülkelerin tehlikelerine ön almak için halkla ilişkiler faaliyetlerinden farklı olarak da birliktelikler sergilemeleri mümkündür. Örneğin Sovyetler Birliği'ne ve onun ideolojisine olan komünizme karşı verilen mücadele sonucunda Batı dünyası için bir tehdit olarak algılanan Kuzey Bölgesi, 4 Nisan 1949'da on iki devlet tarafından imzalanan bir anlaşma ile Batı dünyası için tehdit ilan edildi. Soğuk Savaş döneminin askeri savunma bloğu olan NATO bu amaç doğrultusunda Amerika öncülüğünde Washington'da kurulmuştur.

3.3. Lobcilik

Ülkemizde daha çok yasak bir uygulama alanı olarak görülen lobiciliğin filizlendiği topraklar Amerika Birleşik Devletleri'dir. Lobiciliğin bir diğer durağı ise Avrupa kıtasındaki Belçika'nın Brüksel şehri olmuştur. 80'li yıllarda dünyada 3000 civarında lobinin bulunduğu bilinmektedir (Çamdereli, 2012: 292). Ayhan'a göre lobicilik, "halkla ilişkiler yöntem ve uygulamaları kullanılarak çeşitli çıkar gruplarının

beklentilerinin karşılanması amacıyla uygulanan bir tarzdır” (2015: 147). Kaya ise lobiciliği; “menfaat ve baskı gruplarının kullanıldığı bir çalışma yöntemidir. Fakat, lobiciliğin ne olup olmadığını anlamak için lobinin tanımından hareket ederek lobiciliğe ulaşmak gerekir” (1990: 26).

Lobiciliğe uygulama olarak bakıldığında fiziksel bir durum söz konusu değildir. Amaç çıkarlar doğrultusunda etkilemedir. Lobicilik sadece baskı gruplarının hükümeti etkilemesi olarak görülmemelidir. Gerçekte hükümetlerde birbirlerine karşı lobi yaparlar. Halkla ilişkiler toplumunun bir sonucu olarak ülkeler birbiriyle daha fazla ilişki içinde yaşamaktadır. İletişim araçlarının genişlemesi ve gelişmesi enformasyon yoğunluğunu getirmiştir. İnsanoğlu en ücra yerlerde bile bilgiye erişmektedir. Devletler başka devletler hakkındaki bilgiyi almak için artık daha az uğraş vermektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde olan olay birbirine bağlı olan ağlar aracılığıyla insanoğlu tarafından edinilmektedir.

Devletin var oluş sebeplerinden belki de en önde gelenlerinden birisi de mevcudiyetini korumaktır. Bunu korumak içinde kendini savunmanın yanı sıra kendini anlatma ve yandaş bulma gayesindedir. Lobicilik de işte burada karşımıza çıkar. Ülkeler birbirileri hakkında lobi faaliyetlerinde bulunabilir. Burada uygulanan lobi faaliyetleri legal olmak zorundadır.

Lobiciliğin doğduğu topraklar olan Amerika bir göçmenler ülkesi olduğu için Amerika kıtasına göç eden toplumlar daha sonra etnik gruplar oluşturarak kendi çıkarlarını desteklemek ve onlara hizmet etmek için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Son yıllarda daha etkili hale gelen etnik çıkar grupları ülkelerini desteklemek için çalışmaktadırlar. Zamanla iç ve dış politika ayrımı ortadan kalkmış ve 1970'lerden itibaren bu gruplar dış politikayla giderek daha fazla ilgilenmeye başlamışlardır. Etnik gruplar seçimlerde oy kullanırken, politikacılar her zaman bu koz taahhüdünü akıllarında tutacak ve seçim şanslarını artırmak için uygun adımları atacaklarına söz vereceklerdir (Tesa Derneği, 2023). Amerika'daki küçük bir azınlık olan Yahudi toplumunun ülke üzerindeki etkisi düşünüldüğünde ülkeler arası lobcilik önemlidir. Enformasyon toplumuyla dezenformasyona karşı da ülkeler kendilerini savunmak durumundadırlar. Ermeni toplumu Osmanlı İmparatorluğu zamanında etnik bir kırıma uğradıkları iddiasını devamlı yenilemektedir. Her sene düzenli olarak yapılan bu baskılar Türk toplumunda gerginliğe sebep olmaktadır.

Türk lobiciliğinin tarihine bakıldığında lobiciliğin Osmanlı İmparatorluğu döneminde başladığı görülmektedir. II. Abdülhamit'in Avrupa kamuoyunu Osmanlı lehine çevirmeye çalıştığı bilinmektedir. Bugünkü anlamda lobcilik ilk olarak 1924 yılında Cumhuriyetin ilanından sonra Türk Teavün Cemiyeti “Turkish Welfare Assosiation” tarafından başlatılmıştır (Akin, 2004: 496). Amerika'daki Türkiye üzerindeki itibar zedeleyici durumları önleme amacıyla kurulmuştur. Günümüzde ise Türkiye’de bilinen bir lobi faaliyeti yoktur. Ülke menfaatleri göz önüne alındığında Türkiye’nin uluslararası arenada lobi faaliyetlerine de gerek duyduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

3.4. Bilgi Edinme ve Simetrik İletişim

Halkla ilişkiler toplumunun bir başka sonucu da kurumların bilgi edinme yasasıyla beraber halk tarafından sorulan sorulara cevap verme zorunluluğudur. 2013 yılında yayımlanan 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu ile birlikte bireylerin bilgi edinme haklarının eşitlik, tarafsızlık, tanıtım ve gereklilik ilkelerine göre kullanılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir (Resmi Gazete, 2003: 2526).

Kanunla kurumlara belli süreler verilerek vatandaşların sorularını cevaplama hakkı verilmiştir. Bu yasa paralelinde başka bir uygulama ise ihalelerin canlı yayımla yapılması uygulamasıdır. Şeffaflık ilkesiyle beraber kurumlar devlet için yapılan işleri gerek sosyal medyalarından gerekse kurum web sitelerinden yayımlayabilmektedir. Bu uygulamalarda kamu yararı gözetilmekte ve simetrik iletişim örnekleri olarak topluma yansımaktadır.

Ülkemizde Cumhurbaşkanlığı sözcülüğünün yanında bir de 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı kurulmuştur. Çözüm odaklı olarak kurulan kurum kendini şöyle tanımlamaktadır:

Ülkemizin harcını oluşturan her bir vatandaşımızın soru ve sorunlarının hızlı çözümü için devlet-millet ilişkisinin etkin ve nitelikli hale getirilmesi ve uygulanması, İletişim Başkanlığı'nın bir diğer önemli sorumluluk alanını ifade etmektedir. Yalnızca soru ve sorun çözümü değil aynı zamanda fikir ve düşünce paylaşımını da kapsayacak bir iletişim bağlamı, sorumluluklarımız arasındaki bu akışın ana damarını oluşturmaktadır. (İletişim Başkanlığı, 2023).

Devlet adına çözüm bekleyen birçok konu CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) üzerinden sonuçlandırılmaya çalışılmaktadır. Buradaki asıl amaç Türkiye'nin en ücra köşelerine kadar devletin gücünü göstermektir. Devletin kurumlarında kullandığı en önemli halkla ilişkiler uygulamalarından birisi de "E-devlet"tir. 2008 yılında başlatılan uygulamanın bugün toplam üye sayısı ülke nüfusunun $\frac{3}{4}$ üne tekabül etmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatının Dokuzuncu Kalkınma Planı raporuna göre küreselleşme ile hızlanan sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler kamu yönetimi kavram ve değerlerini de etkilemektedir. Yaşanan değişimler, toplumun daha verimli, daha kaliteli, daha hızlı hizmetlere olan talebinin artması ve bilgi teknolojilerinin hızlı dönüşümü ile birlikte yönetsel değişimi zorunlu kılmaktadır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Kamu kurum ve kuruluşlarında bilgi ve iletişim teknolojilerinden daha fazla yararlanmaya yönelik çeşitli proje ve uygulamalar geliştirilmektedir. Bu uygulamalar başta AB projesi kapsamında olsa da bugün E-devlet uygulamaları farklı içerikleriyle devlet ile halkı enformasyon olarak yakınlıştırmıştır (Selvi vd., 2019: 19). E-devlet uygulamaları hem bilgiye erişim hem şeffaflık açısından sürdürülebilir ve geliştirilmesi gereken bir halkla ilişkiler uygulamasıdır.

4. SONUÇ

Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyada 193 ülke bulunmaktadır. İnsanlar her geçen gün etnilere bölünmeye devam etmektedir. Eski Yunan dönemindeki polis şehir devletler gibi kendileri gibi düşünen ve hisseden devletçikler kurma arzusu dünya haritasında yenilenmelere yol açmaktadır. Devletlerin temel gayelerinden biri olan beka sorunu olduğu düşünülünce mevcudiyetlerini korumak için halkla ilişkileri kullanmaları kaçınılmazdır. Toplumun her an nabzının ölçülmesi içinde bu halkla ilişkiler uygulamalarının efektif şekilde kullanılması gerekmektedir.

Castells'in vurguladığı ağ toplumu günümüz için artık dünyayı çevrelemeye başlamıştır. Enformasyon ağlarıyla beraber herkes her şeyden haberdar olduğu bir dönemdir. Bu tür durumlar hem devletin işini kolaylaştırmış hem de zorlaştırmıştır. Ülkedeki devlet yapısı artık insan kaynakları olarak daha çok kişiyi

istihdam etmek zorunda bırakmıştır. Halkla ilişkiler çalışanları hemen hemen her kurumda istihdam edilmeye başlanmıştır. Devlette de bu konuda uzmanlaşmaya gidilmektedir. Özellikle sosyal medyada belli konular üzerinde yoğunlaşma ya da eleştiriler devlet yönetimi için belli doneler vermektedir. Bu sayede devlet kurumları çoğu konuda önlemler alabilmektedir. Halkın tepkileri ya da övgüleri yapılacak icraatlar da kılavuz olabilmektedir. Gündem belirleme ve gündem değiştirme açısından artık reel hayattaki kanaat önderleri yerine sosyal medyadaki kanaat önderleri ya da sosyal medya fenomenleri bu görevi yapmaktadır. Devlet yaptığı veya yapacağı iş ve işlemlerde vatandaş tarafından desteklenmeyi beklemektedir. Bu sayede kendisine gösterilecek muhalefet de azalacaktır. Bunu günümüzde birçok olayda görmekteyiz.

Devletin ve kurumlarının uyguladığı şeffaflık ilkesi de yurttaş için önemlidir. Bu sayede devlet ve onun kurumlarının iyi yönetildiği anlayışı hâkim olacaktır. İnsanların kafalarında soru işaretini kaldırmak adına bu tür uygulamalar her zaman taraftar toplayacaktır.

Sonuç olarak “halkla ilişkiler toplumu ve devlet” araştırmasıyla devletin halkla ilişkilere olan ihtiyacı ve gerekliliği gözler önüne serilmiştir. Özellikle sosyal medyanın geleneksel medyadan daha çok kullanılması ve etkileşim aldığından dolayı bundan sonraki çalışmaların ana konusunun devletin sosyal medyadaki görünümü ve gücü olması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, V. (2004). Amerika’da İlk Türk Lobisi: Türk Teavün Cemiyeti (Turkish Welfare Association). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 20 (59), 453-521. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/aamd/issue/53091/702970>.
- Ayhan, A. (2015). *Halkla İlişkiler, Tarihçe, Kavram ve Medya İlişkileri*. Konya: Literatürk Academidea.
- Baykent, S. (2020). 21. yüzyılda “şehir-devlet” tasavvuru ve yegane dalgakıran olarak milliyetçilik, <https://www.indyturk.com/node/118161/t%C3%BCrkiyeden-sesler/21-y%C3%BCzy%C4%B1lda-%E2%80%9C%C5%9Fehir-devlet%E2%80%9D-tasavvuru-ve-yegane-dalgak%C4%B1ran-olarak-adresinden-erişilmiştir>.
- Bulduklı, Y. ve Türkmenoğlu, A. T. (2005). Bilgi Toplumunda Kamu Kurumlarının Bilgi Edinme Birimleri ve Halkla İlişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2015 Bahar (22), ss. 47-64.
- Çakmak, A. ve Kilci, S. (2011) Kamu Yönetiminde Halkla İlişkilerin Yeri ve Önemi, *Kamu-İş Dergisi*; C:11, S:4/2011. ss. 219-270.
- Çamdereli, M. (2012). Düünden Bugüne Belçika'da Halkla İlişkiler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* | Istanbul University Faculty of Communication Journal, 0 (10), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifd/issue/22879/244613>.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). *Öteki Kuram*. Ankara: Erk Yayınları.
- Erol, V. (2022). “Sosyal Medyanın Türk Aile Yapısına Etkisi”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24 (43), 1127-1139. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/74029/1188844>
- Geçikli, F. (2008). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Gültepe, M. (2020). *Goffman ve Çerçeveleme Kuramı*, İletişim Kuramları, Ed. Hazar, Ç. ve Avcı, Ö. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Habermas, J. (2002). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, Çev: Medeni Beyaztaş, İstanbul: Bakış Yayınları.

- Half, G., ve Gregory, A. (2015). "What is public relations to society? Toward an economically informed understanding of public relations". *Public Relations Review*, 41(5), ss. 719–725. doi: 10.1016/j.pubrev.2015.06.007
- Hazar, Ç. M. (2009). *Bir Aygıt Olarak Halkla İlişkiler*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Hazar, Ç. M. ve Avcı, Ö. (2023). "Kavramsal ve Teorik Boyutlarıyla Halkla İlişkiler Toplumu". *International Trends and Issues in Communication & Media Conference (ITICAM)*, 13-14 Temmuz, Lefkoşa/KKTC.
- İletişim Başkanlığı (2023). Kurum Bilgisi, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda>, (Erişim Tarihi: 10.04.2023).
- İşler, E. İ. (2011). "Ulusal Bilincin İnşası Sürecinde Halkla İlişkiler". *Cumhuriyet Dönemi İletişim Politikaları Kurumlar Politikalar* (ss. 167–179). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Johnston, J. (2016). *Public relations and the public interest*. New York, NY, U.S.A.: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315737034>
- Kaya, B. (1990). "Tanıtma Yöntemi Olarak Lobcilik". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 24-29. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atad/issue/53020/701724>.
- Kazancı, M. (1980). *Halkla İlişkiler*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 459, Ankara: S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Kazancı, M. (1995). *Kamuda ve Özel Sektörde Halkla ilişkiler*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kongar, E. (1995). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özkan, G. (2017) "Halkla İlişkilerin Toplumsal Rolüne İlişkisel Bir Bakış: Sosyo-Kültürel Yaklaşım". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss. 73-80.
- Özlük, E. (2009). Uluslararası İlişkiler Disiplininin Soy Kütüğü. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9 (17), 237-260.
- Platon, (2007). *Devlet*, Çev. Kerim Çetinoğlu. İstanbul: İskele Yayıncılık.
- Resmî Gazete (2003) Bilgi Edinme Kanunu, (Resmî Gazete Sayı: 2526). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm>.
- Roberson, T. (2020). 'On social change, agency, and public interest: what can science communication learn from public relations?'. *JCOM* 19 (02), Y01. <https://doi.org/10.22323/2.19020401>.
- Selvi, Ö., Ulucan, M. ve Eser Coşgun, A. (2019). "Halkla İlişkiler ve Bir E-Devlet Uygulaması Olarak Cimer". *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (75), 13-37. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abuhsbd/issue/51780/672926>.
- Smith, D. S. (2017). *Milli Kimlik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Planı-2007-2013.pdf, (Erişim Tarihi: 18.04.2023).
- Tesa Derneği (2023). Amerika Siyasal Yapısında Lobcilik, <https://www.tesadernegi.org/amerika-siyasal-yapisinda-lobcilik.html?0c86f0&0c86f0>, (Erişim Tarihi: 06.06.2023).
- Theaker, A. (2008). *Halkla İlişkilerin El Kitabı*. Çev. Murat Yaz. 2. Baskı. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Tikveş, Ö. (2011). "Eski Yunan'da Devlet Anlayışı". *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 35 (1-4), ss. 164-207. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9086/113432>.
- TÜİK, (2019). Gazete Toplam Tirajları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya--Istatistikleri-2019-33620>
- Türko, E. S. ve Gökçenoğlu, S. (2020). "Avrupa Birliği Tarihinde Bir Geri Adım: Brexit". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (1), ss. 573-589. DOI: 10.33206/mjss.483512.
- wow Turkey (2023). Haydi İstanbul! Vapurunu Seç Anketi, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=24054>, (Erişim Tarihi: 02.03.2023).

- Yıldız, N. (2010) Halkla İlişkilerde Kavramlar, Sınırlar, Sorunlar. *Selçuk İletişim Dergisi*, Sayı:6, Bölüm 2, (ss. 24-32).
- Zengin, H. (2004). Mezopotamya bölgesinde ilk siyasal gelişmeler ve ilk devlet modeli: Sümer kent devleti. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

DAVID HUME'DA MUCİZE'NİN İMKÂNI PROBLEMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mesut İRDE*

Özet

Teistik düşünce sisteminde genel anlamda Tanrı'nın doğanın işleyişine müdahalede bulunması olarak ele alınan mucize, günümüzde din ve felsefenin önemli tartışma konularından birisi olmuştur. Gerek felsefe gerekse din alanı içerisinde ele alınan mucize kavramı, çeşitli dil ve dinler içerisinde farklı sözcük ve kelimelerden türemesine karşın, hemfikir olarak; beklenmedik bir şekilde gerçekleşen, aklın ölçülerini aşan, doğaüstü bir güç tarafından meydana getirilen olay ve durum olarak bilinmektedir. Bu konuda mucizeleri doğa yasalarının bir ihlali olarak gören David Hume'da mucizeleri; gerek bir ihlal, tecrübeden yoksunluk, deneyimlenmemiş, tanıklığın yetersizliği, insanın doğası gereği olağanüstü şeylere inanma eğilimi, kulaktan kulağa anlaşılardan yayılışı; gerekse buna inananların cahilliği, barbarlığı ve akliselim olmayışı konularında eleştirmektedir. Bu yazıda konu gereği mucize kavramına yönelik temel bazı tanımlamaların yanısıra, Hume'un *İnsanı Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma* adlı eserinden hareket edilerek onun mucizeler ve mucizelere yönelik eleştirileri ele alınmış, daha sonra ise Hume'un mucizelere yönelik eleştirileri üzerine genel bir değerlendirmede bulunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hume, Mucize, Doğaüstü, İhlal, Müdahale.

A STUDY ON THE PROBLEM OF THE POSSIBILITY OF A MIRACLE IN DAVID HUME

Abstract

A miracle, generally considered God's intervention in the functioning of nature in the theistic thought system, has become one of the crucial topics of discussion in religion and philosophy today. Although the concept of a miracle, discussed in the field of philosophy and religion, is derived from different words and words in various languages and religions, It is known as an event and situation that occurs unexpectedly, exceeds the dimensions of the mind, and is brought about by a supernatural power. In this regard, David Hume, who sees miracles as a violation of the laws of nature, criticizes miracles in issues of a transgression, lack of experience, unexperienced, lack of testimony, human nature's inclination to believe in extraordinary things, their spread without being understood by word of mouth, the ignorance, barbarism and lack of common sense of those who believe in them. In this study, in addition to some basic definitions of the concept of a miracle, criticisms of miracles and miracles based on *An Enquiry Concerning Human Understanding*, the book by Hume, were discussed, followed by a general evaluation of Hume's critique of miracles.

Keywords: Hume, Miracle, Supernatural, Violation, Intervention.

1. GİRİŞ

Hristiyanlık, Yahudilik ve İslamiyet gibi semavi dinlerin önemli meselelerinden birisini oluşturan mucize; Tanrı tarafından tanzim edilmiş olan, dinsel argümanların doğruluğunun test edildiği bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Hristiyan dininde Hz. İsa'nın bakire Meryem'den doğması, suyu şaraba dönüştürmesi, su üzerinde yürümesi, öldükten sonra dirilmesi vb. ifadeleri ile bu dinin argümanları doğrulanmaya çalışılmıştır. Peki, mucize denilince ne anlamaktayız? Neleri mucize olarak kabul ediyoruz veya etmiyoruz? Gibi soruların cevabı mucizeden kastımızı ortaya çıkartacaktır. Öncelikle belirtmek

* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, mesut.irde@ogr.sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1951-5966

gerekir ki Tanrı'nın tarihe müdahalede bulunması vahiy diye görülürken, doğaya müdahalesi mucize olarak görülmektedir. Bu açıdan Mucize; değişmez olarak kabul edilen, nedensellik bağı içeren ve neden-sonuç ilişkisine dayanan, doğa yasalarına yönelik bir müdahale olarak tanımlanmasından dolayı, filozofların üzerinde tartışmalar yürüttüğü konuların başında gelmiştir.

David Hume, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma* adlı eserinin onuncu bölümünü tamamen mucizelere ayırmıştır. Hume, bu bölümde; Mucizelerin ortaya çıktığına inanmak akla uygun mudur? Mucizeler daha önce deneyimlenmiş midir? Mucizelerin tanıklığına güvenilebilir mi? gibi soruların tahlilini yapmaktadır. Onun için mucize, “doğa yasalarının ihlal edilmesidir”. O, mucizeleri ele alırken bir ihlalden söz eder. Ona göre bu ihlal tabiatın akışı içinde belirlenmiş olan doğanın işleyişine aykırı düşen bir olaydır. Dolayısıyla onun ortaya koyduğu mucize, doğa yasalarının karşısında yer almaktadır. Hume mucizeleri sadece doğa yasalarının ihlal edilmesi olarak görmez. O mucizeyi; gelişmemiş, uygar konumda bulunmayan, barbar, gerekli eğitime sahip olmayan, hurafelerin uydurmuş olduğu bir durum olarak görmektedir. Hume için mucizeleri kabul eden ve inanan kişiler de bu sınıfta yer almaktadır. Zira ona göre akliselim bir kişi mucizelerin imkânına yeterli sebebi olmadan inanmayacaktır. Hume, mucizeleri tamamen reddetmemektedir. Onun için mucizeler, eğer kanıtı ile beraber gösteriliyorsa, o zaman bu olay mucize sayılmaktadır demektir. Ona göre, bilge biri inancını delile göre ayarlamaktadır. Peki, Hume için neler mucize konusu olmaktadır veya olmamaktadır? O bunu *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma* adlı esrinin onuncu bölümünde örnekle açıklamaktadır. Ona göre, görünüşte sağlıklı olan birinin aniden ölmesi mucize sayılmamaktadır. Çünkü bu tarz olaylar azda olsa yaşandığı için deneyimlenmiştir. Ancak ölü birinin dirilmesi ise mucize sayılmaktadır. Çünkü bu tarz olaylar hiçbir çağ ve kavimde gözlemlenmemiştir.

2. MUCİZE KAVRAMININ GENEL BİR ANALİZİ

Doğanın olağan düzenine aykırı şekilde ortaya çıkan mucizeler günümüz din ve felsefenin üzerinde tartıştığı konuların başında gelmektedir. Bir taraftan semavi dinlerin kutsal metinlerinde birçok mucizevi olayların yer alması, aynı zamanda doğa yasalarının mahiyetinin nasıl anlaşılacağı problemi mucize kavramını tartışmanın merkezi haline getirmiştir. Mucize kavramsal açıdan çeşitli din ve dillerde teolojik açıdan bakıldığında tek bir anlama gelecek şekilde kullanılmamıştır. “Mucize kelimesi dilimize Arapçadan girmiş ve a-c-z sözcüklerinden türemiş; insanı hayret düşüren, aciz bırakan, anlamlarına gelmektedir. Latince ise ‘mirari’ sözcüğünden türetilmiş olup; hayret, şaşkınlık ve merak anlamlarında kullanılmaktadır” (Çevik, 2006:198). Latince ise, ‘miraculum’ kelimesinden türemiştir. Kelime, ‘tanrısal bir güç tarafından meydana getirilmiş harikulade bir olay’ anlamına gelmektedir (Kılıç, 2014: 243).

“Eski Ahitte ‘pele’ ve ‘nifla (ot)’ sözcükleriyle, “Tanrı’ya yüklenen, eşi ve benzeri olmayan şeyler ve işler” anlamına gelmektedir. Yahudi inancında, “Tanrı’nın insanlar üzerindeki gücünü, yetkesini ve iradesini ortaya koymak için tarihe müdahalede bulunması” olarak tanımlanmaktadır. Yeni Ahit’te ‘terata’, ‘dunamis’ ve ‘semeia’ kelimeleri harikulade hal (terata), mucizenin ortaya çıkmasını sağlayan doğaüstü güç (dunamis) ve mucizenin nihai gayesi olan delil (semeion) olarak ifade edilmektedir. İslam kaynaklarında, “Peygamber olduğunu ileri süren kimsenin elinde doğruluğunu kanıtlamak için; Allah tarafından yaratılan, eşi benzeri olmayan durum” olarak ifade edilmiştir” (Çevik, 2020: 3).

Çevik ve Kılıç'ın mucizeye yönelik vermiş olduğu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere mucize kavramı farklı köklerden gelmiş olmasına rağmen genel anlamda İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerde ortak kullanıma gelecek şekilde ele alındığını görmek mümkündür. Ayrıca bu dinlerin kutsal metinlerinde aynı olaylar zaman zaman mucize örnekleri olarak anlatılmaktadır.

Mucize sözcüğü kavramsal olarak benzer anlamlar taşımasına karşın günümüzde mucize kavramına atfettiğimiz özellikler mucizenin farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmasına sebep olmuştur. Bu farklılık daha çok kendini bizim mucize kavramına yüklediğimiz anlamlar noktasında ortaya çıkmaktadır. Genel anlamda mucize konusunda değişmeyen ve ilk akla gelen şey; olağanüstülük, şaşırtıcı, akıldışı, bir hayret uyandıran ve eşi benzeri bir başkasında olmayandır. Örneğin; bir otobüs kazasında ağır bir şekilde can veren otuz kişiden birinin kazayı, hiçbir şekilde yara almadan atlması ya da ani sel, su baskını sonucu kaybolan bir kişinin haftalar sonra canlı bir şekilde bulunması toplumumuzca şans eseri ya da mucizevi bir şekilde kurtuldu olarak ifade edilir. İkinci bir örnek ise teolojik bir perspektiften sunulabilir. Örneğin; Hz. Musa'nın denizi ikiye ayırması, asasının yılanı dönüşmesi, Hz. Süleyman ile Hz. Davud'un hayvanların dilini çözüp onlardan ordular oluşturması, Hz. İsa'nın tedavi uygulayarak hastaları geçici şekilde ölümden kurtarması, ölüleri yeniden diriltmesi, felçli olanları dokunarak iyileştirmesi, gökten yiyecek dolu bir sofrayı indirmesi vb. durumlar da mucize olarak kabul edilmektedir. Bu ilk iki örneği değerlendirmek gerekirse; ilk verilen örnek, doğanın düzeni benzer şekilde ifade edilirken yani benzer şekildeki durumların yaşanabileceğini ifade ederken, ikinci verdiğimiz örnek, doğanın düzenini aşan ve gerekçeleri belli bir dinde ifade edilen tanrısal bir örnektir. Dolayısıyla ilk verdiğimiz örnek mucize olarak sayılmazken ikinci verilen örnek mucizevi olarak görülmektedir.

R. Swinburne'e göre mucize, "Tanrı tarafından gerçekleştirilmiş, dini önemi haiz, olağanüstü bir durum" dur (Swinburne, 2010: 6). Burada karşımıza mucize ile ilgili üç özellik çıkmaktadır. Bunlardan ilki Tanrı tarafından gerçekleştirilmiş olması, ikincisi dini öneme haiz olması ve üçüncüsü ise olağanüstü bir olay olmasıdır. Swinburne'un bu tanımının anlaşılabilmesi için mucize tanımında verdiği bu üç özelliğin açıklanması gerekmektedir. Bir olayın Tanrı tarafından gerçekleştirilmesi neyi ifade etmektedir? Burada Tanrı tarafından gerçekleştirilmiş olması ifadesindeki Tanrı ile semavi dinlerin ele aldığı Tanrı kastedilmektedir. İkinci özellik olan dini öneme haiz ifadesi ile bir olayın mucize sayılması için, kutsal olarak kabul edilen ilahi bir amaca katkıda bulunmasıdır. Üçüncü özellik ise mucizenin olağanüstü bir olay olmasıdır. Burada ise karşımıza olağan ve olağanüstü kavramları çıkmaktadır. Bu kavramları da Aristoteles'in cins ve tür ayrımından hareketle açıklamak mümkündür. Aristoteles'e göre, her cinsin farklı bir türü vardır ve bu türe ait bireyler de o cinsin özelliğini taşımaktadırlar. Bir nesnenin doğal olarak nasıl davranacağını onun doğası belirlemektedir. Bir bitkinin beslenmesi, büyümesi ve sonunda çürümesi onun doğasından gelen olağan davranıştır. Buna karşılık bazı nesnelere ise kendi doğaları gereği başka varlıkların doğal olarak yapamayacak türden olan eylemleri onlara yaptırabilirler. Örneğin, bir bitki doğası gereği bir yerden başka bir yere doğru kendisi hareket edemez lakin bir insanın onu hareket ettirmesi ve taşıması mümkündür. Dolayısıyla insanın doğası bu tarz eylemlerde bulunmasını onun için doğal ve olağan bulmaktadır. Öyleyse doğada olağan bir şekilde meydana gelen olaylar ya ilgili olan nesnenin doğal davranışları ile ya da diğer varlıkların başka türden nesnelere yaptırmaya güç yetirebildikleri davranışlardan meydana gelmektedir.

Mucize kavramı bazı aydınlanmacı düşünürlerin felsefesi içerisinde de ele alınmıştır. Örneğin Spinoza mucizeleri “tabiatın tanımlanmış işlerine referansla doğal nedenler tarafından açıklanamayan durum” olarak tanımlamıştır (Spinoza, 2016: 119). Spinoza bir olayın mucize sayılmasını, insanların karşı karşıya kaldıkları bir olayı doğal nedenlere bağlayamaması olarak görmektedir. Hume ise mucizeyi, “doğa yasalarının bir nevi ihlali” şeklinde tanımlamıştır (Hume, 1976: 135). Dolayısıyla onun için mucizeler bilim ve doğa yasaları ile çelişki barındırmaktadır.

3. DAVID HUME’UN MUCİZE ELEŞTİRİSİ

İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma adlı eserinin onuncu bölümünü tamamen mucizeler üzerine ayıran Hume işe öncelikle mucizelerin tanımlanmasıyla başlamaktadır. “Bir mucize doğa kanunlarının çiğnenmesidir. Bu kanunlar sağlam ve değişmez bir tecrübe ortaya koyduğuna göre, mucizeye karşı, olgunun kendi yapısından çıkan bir ispat, tecrübeye dayanarak yapılabilecek, düşünülebilir en tam kanıtlamadır” (Hume, 1976: 93).

Hume mucizelere yönelik eleştirilerine öncelikle doğa kanunlarının çiğnenmesi ile başlamaktadır. Onun mucizeleri eleştirmesinin ilk sebebi, mucizelerin doğa yasalarını ihlal etmesidir. Aynı zamanda ampirist bir geleneğe sahip olan Hume, doğa kanunlarını temel ölçüt olarak ele almaktadır. Onun eleştirilerine dayanak oluşturan bir diğer durumda tecrübedir. Dolayısıyla Hume’un mucizeleri, doğa kanunlarının ihlali ve tecrübe ile deneyimlenip deneyimlenmediğine bakarak eleştirdiği görülmektedir. Doğa kanunlarının ihlal edilmesi üzerinde duran Hume’a göre, “Bütün insanların ölmesi gerektiği; kurşunun havada, kendi başına asılı kalamayacağı; ateşin odunu yakıp tüketeceği ve su ile söndürüleceği neden ihtimal olmaktan öte şeylerdir?” (Hume, 1976: 93).

Mucizeler yönelik karşıt bir örnek veren Hume, bütün bunların yalnızca doğa kanunlarına uygun olduğunu belirtmektedir. Bu olayların önüne geçmek için de doğa kanunlarının çiğnenmesi gerektiğini söylemektedir. Bu çiğnenmeyi o mucize olarak görmektedir.

Ona göre, “Hiçbir şey, eğer bir kere doğanın alışlagelmiş akışında olup bitmişse, mucize sayılamaz” (Hume, 1976: 93). Hume’un burada doğanın nedensellik kanununu vurguladığı görülmektedir. Nitekim doğadaki olaylar nedensellik bağı ilişkisi içinde olup bitmektedir. Doğada bir nedensellik mevcuttur. Onun bu anlayışını örneklendirecek olursak, sağlıklı görülen birinin ansızın ölmesi mucize sayılmaz. Çünkü bu olay sıkça gözlemlenmiş bir durumdur. Ancak ölen birinin canlanması ise mucize sayılmaktadır. İkinci verilen örneğin mucize sayılmasının sebebi ise, bu olayın hiçbir çağda ve kavimde gözlemlenmemiş olmasıdır. Dolayısıyla Hume’un mucize hakkında getirdiği eleştirilerinden biri de mucizelerin hiçbir çağda ve kavimde gözlemlenmediğidir. O, her mucizeyi sayılacak bir olaya karşın, karşı bir örneğin tecrübe edinilerek yaşanmış olması gerektiğini savunmaktadır. Eğer yaşanmışlık, tecrübe yoksa orada mucizeden söz edilememektedir.

‘Hiçbir tanıklık bir mucizeyi inanılır kılmaya yeterli değildir. Eğer ki tanıklığın kendisinin yanlış olması, inandırmaya çalıştığı olgudan daha mucizevi olursa; bu durumda bile kanıtlamaların bir karşılıklı yok olması vardır ve üstün olanı bize sadece zayıf olanı çıkardıktan sonra geride kalan gücün derecesine uygun bir güven verir’ (Hume: 1976: 94).

Mucizelere inanmanın tanıklığından söz eden Hume'a göre, mucizelere inanma konusunda şahitlik veyahut tanıklık yetmemektedir. O mucizelere inanma konusunda tanıklığın kendisini yanıltabileceğini düşünmektedir.

'Herhangi biri bana bir ölünün diriltildiğine şahit olduğunu söylese, hemen bu adamın yanılıyor ya da yanılmış olabileceğini mi, yoksa anlattığı durumun gerçekten olmuş olabileceğini mi, yoksa anlattığı durumun gerçekten olmuş olabileceğine mi daha muhtemel olduğunu kendi kendime düşünürüm. Bu iki mucizeyi karşılıklı tartarım ve bulacağım üstünlüğe göre kararımı veririm'' (Hume, 1976: 94).

Hume'un gerek mucize gerekse başka durumlara karşı üstün körü cevap vermediği aşikârdır. Ona göre yargıda bulunmak demek, verilecek olan hükmün önce akıl süzgecinde geçirilmesi ve tartılması demektir. Peki, onun burada sözünü ettiği akıl süzgecinden geçirilmesi nedir? Neye göre karar vermektedir? İlk olarak bu kişinin; sağduyulu, eğitilmiş ve bilgisi konusunda şüphe uyandırmayan; doğru sözlü, söylemiş olduğu yalanın ortaya çıkması durumunda kaybedecek birçok şeyinin olması, ikinci olarak da tecrübesini edinmemiş olduğumuz nesnelere, tecrübesini edinmiş olduğumuz nesnelere benzemesidir. Hume için eğer kanıtlamalar karşıtlığı bulunuyorsa, her zaman çok sayıda geçmiş gözleme dayanan kanıtlamaları tercih etmeliyiz. Dolayısıyla onun için bir olay ne kadar çok deneyime dayanıyorsa mucize, dayanmıyorsa o olayı mucize olarak kabul edemeyeceğimiz bir gerçektir.

'Bütün çağlarda ya karşıt delillerle açığa vurulan ya da saçmalıklarıyla kendi kendilerini açığa çıkaran birçok sahte mucize, kehanet ve doğaüstü olay, insan türünün olağanüstüne ve harikaya karşı güçlü yatkınlığını yeterince ispat eder'' (Hume, 1976: 95).

Mucizelere yönelik bütün çağlarda anlatılmış hikâyelerin olduğunu söyleyen Hume, insanın doğası gereği olağanüstü ve harika sayılabilecek olaylara karşı inanma yatkınlığının olduğunu söyler. Bu durumlara karşı o, insanların kuşku duyması ve inanmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu durumda onun için mucizeler insan cinsinin harika ve doğaüstü güç yatkınlığını ispat etmektedir.

Mucizelerin aynı zamanda halk arasında kulaktan kulağa hızlı bir şekilde yayıldığını söyleyen Hume'a göre, halk olarak ilk duyduğumuz şeyleri akıl süzgecinden geçirmeden yaymaya eğilimliyiz. O, bunu şu örnekle açıklamaktadır: "Birbirinin dengi iki genç birbirlerini iki kere görmeye görsünler, mahalleli onları hemen baş göz ediverir" (Hume: 1976: 95). Hume'un mucizelere inanmanın halleri hakkında verdiği örneğe bakılırsa, kırsal kesimde yaşayan insanların inanma eğilimlerinin fazla olduğunun ve bu bölgelerde yaşayan insanların kulaktan kulağa dolma bilgileri çabucak yayma eğilimlerinin olduğu sonucu çıkmaktadır. Üstelik bu kesimlerde yaşayan kişiler kulaktan kulağa duyma haberleri vermeden aynı zamanda zevk almaktadırlar. Hume'un burada varmaya çalıştığı sonuç açıktır. Akli başında olan hiçbir insanın; gördüğü, duyduğu, işittiği ve deneyimlediği vs. daha büyük delillerle doğrulanmadıkça bu haberlere kulak asmayacağıdır. Hume'un verdiği bu örnek ile mucizelere inanma konusunda fark görülmemektedir. Dolayısıyla onun mucizeler konusunda "kulaktan kulağa dolma bilgileri" diyerek mucizeyi eleştirmiş olduğu bir başka yargıdır. Ona göre kulaktan kulağa yayılan, dolma bilgileri mucize olarak görülmemektedir.

'Bütün doğaüstü ve mucizevi hikâyelerin genellikle cahil ve barbar uluslarda görülmesi, bunlara karşı güçlü bir ön düşünce oluşturmaktadır ya da herhangi bir uygar halk bunları kabul etmiş ise, bu halkın bu

hikâyeleri, öteden beri edilegelmiş kanıların her zaman yanı sıra gelen o çiğnenemez yaptırım ve yetke ile ileten cahil ve barbar atalarından edinmiş oldukları görülür’’(Hume, 1976: 96).

Hume’a göre mucizeler söz konusu daha çok cahil, eğitimsiz ve gelişmemiş, barbar kesimlerde görülmektedir. Onunun gözünde; savaşlar, ihtilaller, salgın hastalıklar, açlık ve ölüm gibi olaylar doğal nedenlerin etkisi altında değerlendirilmektedir.

Aklı başında ve bilincinde olan insanların mucizelere inanmayacağını söyleyen Hume’a göre, ‘‘aklıselim bir okuyucu bu hayret verici tarihçileri okuduktan sonra, bu tarihçilerin anlattığı hikâyelerin günümüzde hiç olmadığını ve acayip bulmasına karşın insanların her çağda yalan söylemesini acayip bulmamaktadır’’ (Hume, 1976: 96). O burada akla vurgu yaparak akıllı bir insanın, yani kendini bilen bir insanın mucizelere inanmayacağını ve bunun farkına varacağını söylemektedir.

‘‘...Şimdilerde unutulmuş olduğu halde bir zamanlar ünü o kadar bilinen şu sahte peygamber Aleksandros’un, sahtekârlığının ilk düzenini, Lukianos’un anlattığına göre, halkın son derece cahil, aptal ve en kaba aldatmacaları yutmaya hazır olduğu Paphlagonia’da kurması çok akıllıca bir politika idi’’ (Hume, 1976: 97).

Hume’un anlattığı bu olayda Lukianos’un *Aleksandros ya da Düzmece Yalvaç* adlı eserinde geçen ve Hume’un eleştirdiği yargıya bakmak yerinde olacaktır.

‘‘...Aleksandros hakkında düzmece yalvaç, Tanrı Aleksandros’un dirileceğini haber verince, halk büyük bir sevince kapılmış, olayın gerçekleşmesini büyük bir sevinçle ve heyecanla beklemişti. Bu kez Tanrı küçük bir yılan ya da kertenkele yavrusu olarak dünyaya gelmiş ve adına yarasır bir şekilde garip bir yaratık olmuştu. Olayın gerçek olduğundan şüphe yoktu. Her şey göz önünde olmuştu. Ateş ile duman gibi, birini ötekinin doğurduğundan şüphe yoktu. İlk olarak bir yılan ya da kertenkele yavrusu doğmuş, daha sonra birkaç gün içinde büyük bir yılanı dönüşmüştü. Orada onları gören mi vardı? O zaman bu Tanrı’nın işiydi...’’ (Lukianos, 1997: 17-18).

Aleksandros’un sahtekârlığını anlatan Lukianos’un *Aleksandros ya da Düzmece Yalvaç* adlı eserinden alınan bu metinden hareketle Aleksandros’un bu işte yetkin olduğu, küçük bir kentte anlattığı hikâyeler ile ününü tüm bölgeye yayılmıştır. Konu gereği Hume’a göre, uzakta bulunan ve konunun üzerinde durmaya degecek kadar zayıf olan kişilerin bundan daha güvenilir bilgiler edinme olanağı yoktur. Hume’a göre hikâyeler ona kaynaklık eden yüzlerce benzer durumla biri iki yaparak insanlara ulaşır. Budala ve düzmece kişilerin (Hume burada Aleksandros’un anlattığı hikâyeden hareketle onu eleştirmektedir) böylesine aldatıcı olayları yaymada çok gayretli olduğunu ancak bilge ve okumuş kimselerin ise, genelde bu aldatıcı şeylerin yanlışlarını açıkça ortaya çıkarmada herhangi bir olguya ihtiyaç duymadan bu saçmalıklara sadece gülmekle yetineceğini söyler. Dolayısıyla Hume için, okumuş ve bilge kişiler anlatılmış olan mucizevi olayları, üstelik belirli olguları öğrenmeden bile saçma bulacaktır.

Mucizelere inanma konusunda örneklerini sürdüren Hume bunu tarihte yaşamış ve herkesçe bilindik kabul edilen İngiltere Kraliçesi Elizabeth örneği üzerinden açıklar.

“...Fakat tutalım ki İngiltere tarihini yazan bütün tarihçiler kraliçe Elizabeth’in 1600 yılı ocak ayının ilk günü öldüğü üzerinde ve ölümünden hem önce hem de sonra, onun düzeyindeki kişiler için alışılmış olduğu gibi, hekimleri ve saraydaki kişiler tarafından görüldüğü, halifenin kabul edilip parlamento tarafından ilan edildiği ve bir ay gömülü kaldıktan sonra yeniden ortaya çıktığı, tahta yeniden oturduğu ve İngiltere’yi üç yıl daha yönetmiş olduğu fikrinde anlaşmış olsunlar...” (Hume, 1976: 106-107).

Hume’a göre farklı ülkelerde gerçekleşen mucize örneklerine bakıldığında insanların mucizelere inanma konusunda ileri sürmüş oldukları hikâyeler onların ne kadar düzenbaz ve budala olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. İngiltere kralı Elizabeth’ten örnek veren Hume’a, bunca garip yan durumun bir arada bulunması şaşırtıcı ancak bu kadar mucizevi türden bir olaya inanmaya karşı en ufak eğiliminin bile olamayacağı, bu olayın sadece sözde olarak gerçekleşen bir ölüm olduğunu, dolayısıyla gerçek olmadığı ve olmasının mümkün olmadığını ileri sürer. O bu kadar bilgili ve sağlam bir yargı gücüne sahip Elizabeth’in bu kadar zavallı ve aldatmacadan ibaret olan ve elde edeceği yararına yönelik yapılan itirazlarında boş olduğunu söyler.

Katı bir mucize eleştirisine sahip olan Hume, insanlığın düzenbazlığı ve budalalığının yaygın olduğunu ve doğa kanunlarının bu kadar göze batıcı bir şekilde çiğnenmesinin akıldışı olduğunu söylemektedir. Ona göre tarih boyunca bu ve buna benzer hikâyeler çokça anlatılmıştır. Hume için verilen bu örnek bile elimizdeki bir aldatmaca olduğunun ispatı olabilir. Dolayısıyla Hume için Elizabeth örneği bile bize mucizelerin birer aldatmaca olduğunu ortaya koymaktadır.

Mucizelere inanmanın tanıklıklarından bahseden Hume mucizeler konusunda mucizelerin tanıklığı konusunda inandırıcılığını yok ettiğini söylemektedir.

“...Harikaların inandırıcılığını azaltan bir dördüncü sebep olarak şunu diyebilirim: Hiçbir harikada, hatta açıkça ortaya çıkarılmış olanlarda bile, bir tanıklık yoktur ki, sınırsız sayıda tanık tarafından aksi söylenmesin; öyle ki mucize, tanıklığın inanırılığını yok etmekle kalmaz aynı zamanda tanıklık da kendi kendini yok eder” (Hume, 1976: 98-99).

Hume, din konularında farklı olan her şeyin aynı zamanda karşıt olduğunu söyler. Hume’a göre bütün dinlerde mucizeler görülmektedir. Bu dinlerdeki mucizelerin amacı eğer kaynak göstermekse bu aynı zamanda o sistemi de yıkmaya yöneliktir. Eğer sistem yıkılırsa o sistemin dayanmış olduğu mucizelerin de geçerliliği yıkılacaktır.

Hume’a göre “Hangi çeşitten olmuş olursa olsun bir mucizeye yapılan tanıklıkların hiçbiri hiçbir zaman bir ihtimal bile olmamıştır” (Hume, 1976: 105). O burada mucizenin içeriğine bakılmaksızın buna karşı yapılan tanıklıkların da ihtimal dâhilinde olmadığını söyler. Ona göre eğer bu tanıklık ispat kabul edilirse ki bu ispat olduğu kabul edilse bile bu ispatın başka bir ispat tarafından çelişki yaratacağını ve böylelikle karşıt türden bir ispat olacağı açıktır. O, mucizelere yönelik tanıklık konusunda inandırıcılık veren şeyin tecrübe olduğundan bahseder. Onun için tecrübe aynı zamanda bize doğa kanunları hakkında da bilgi vermektedir. Ona göre, “hiçbir insan tanıklığı mucize konusunda onu ispat edecek ve onu din sisteminin temeli yapacak kadar güce sahip değildir”(Hume, 1976: 105). Dolayısıyla Hume mucizeler konusunda insan tanıklığını da reddettiği görülmektedir.

Dini mucizeler üzerinden anlamamamız gerektiğini savunan Hume'a göre, "mucize, herhangi bir din sisteminin temeli haline getirilecek şekilde ispat edilemez. Mucizenin atfedildiği varlık bu durumda Tanrı'da olsa, mucize bundan dolayı bir nebze daha muhtemel olamaz" (Hume, 1976: 107).

Hume için mucizeler, Tanrı'ya konu olmuş olsalar dahi kabul edilemeyeceği aşikârdır. Çünkü ona göre, böylesine bir varlığın yani Tanrı'nın niteliklerini ve eylemlerini, onun doğanın alışlagelmiş bir akışında ortaya çıkardıklarından edinmiş olduğumuz tecrübenin dışında bilmemiz imkânsız olacaktır. Bu durum ise bizi daha önceki gözlemlerimizle baş başa bırakır. Bunlardan hangisinin olasıdır üzerine bir yargıda bulunabilmemiz için insanların tanıklarındaki doğa kanunlarının çiğnenmesi ile doğa yasalarının mucizeler ile çiğnenmesi hallerini mukayese etmemizi gerekli kılar. Bu açıdan bakıldığında Hume için dinsel mucizelerin tanıklıkları konusunda hakikatin çiğnenmesi daha muhtemel görünmektedir. Bundan dolayıdır ki bizde dinsel tanıklıkların inandırıcılığı küçümsenmeyecek kadar azalmaktadır.

SONUÇ

Hume'a göre din mucizeler üstüne kurulmuştur. Ancak mucizeler konusunda o, dine temel oluşturabilecek bir doğrulamanın olmayacağını söylemektedir. Mucizelerin tanıklığına dair görüşlerini belirten Hume, mucizelere tanık olduğunu söyleyen kimselerinde bu iddialarının gerçeklikle bağdaşmadığını belirtmektedir. O, hem Eski ve Yeni Ahitlerin hem de geleneğin otoritesi konusunda peygamberlerin ilahi gayelerini kanıtlamak olan mucizeleri yardımcı kişilerin tanıklığına dayandığını belirterek Hristiyan dininin doğruluğu konusunda duyu verilerimizin daha sağlam ve garanti olduğunu ileri sürmüştür.

Mucizeler konusunda gerçeklik ve şahitlikten bahseden Hume'a göre, insan şahitliğinin gerçeklikle uyumuna göre güvenilirliği ya artmaktadır ya da azalmaktadır. Gerçeklikle tam örtüşen şahitlikler güvenilirken, örtüşmeyenlerin ise güvenilirliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla Onun için gerçeklikle ilgili kaynağımızı duyularımız oluşturmaktadır. Mucizelerde doğrudan havarilerin şahitliğine dayandığına göre, mucizeler ne kadar gerçeklikle uyumluysa o kadar güvenilir olmaktadır.

Mucizeler konusunda determinist bir tavır sergileyen Hume'a göre mucizeler, yeterli tanıklığın olmaması ve doğanın alışılmış düzenine karşı bir durum olmaktadır. Ona göre "Mucize Tanrısal varlığın tinsel bir sistemi ya da görünmez herhangi bir etkenin araya girmesiyle bir doğa yasasının bozulmasıdır" (İmamoğlu, 2007: 90). Ona göre bu ihlal, doğa yasalarının bir aksamasıdır. Mucizeler doğa yasasının bir ihlali olduğuna göre, doğa yasaları da nedensellik bağlamında değerlendirildiğine göre mucizelerden söz edilememektedir.

O, mucizelerin varlığına yönelik tanıklık eden kişilerin yeterli sayıda olmadığını ve insanların güvenilirliğini doğrulamadığı için mucizelerin yokluğunu göstermektedir. Hume'un mucizelere yönelik eleştirilerinin sebeplerini toparlayacak olursak;

- a) Tarih boyunca mucizeye tanıklık eden insanların sayıları yeterli değildir,
- b) Bu insanların üstelik aldanmalarını bize gösterecek hiçbir bilgi ve bulgu bulunmamaktadır,
- c) Ayrıca bu insanların bizi aldatmayacak kadar dürüst oldukları da bilinmemektedir,

d) Bu insanların, ortaya atmış oldukları iddiaların sahteliği ortaya çıktığında bundan zarar görecektik kadar saygı ve şeref sahibi de değildir,

e) Yine bu insanların tanık oldukları iddiaların ünlü bir yerde ve açık bir şekilde olduğundan söz edilemez.

Hume'un mucize eleştirisi üzerinden bu ölçütleri değerlendirildiğinde İlk ölçüt, "Tarih boyunca mucizeye tanıklık eden insanların sayıları"na yöneliktir. Bir mucizenin varlığı konusunda tanık olan insanların sayıları ne kadar önemlidir? Ya da mucizelerle ilgili ne kadar tanıklık gerekmektedir? Belirtmek gerekir ki bir şeyin doğruluğu ya da yanlışlığını insanların sayılarına göre belirlemek kesin bir hüküm vermemektedir. Çünkü tarihte yaşanan bir olaya bakıldığında doğruluğu daha sonraları kanıtlanmış, o zamana kadar insanlar tarafından kabul görmemiş ve o zamana kadar insanların bunu yanlış olarak bildiğini görmek mümkündür. Örneğin Orta Çağ'da kilisenin baskın olduğu ve insanların bu çerçevede kilisenin sarsılmaz bilgilerine inanış gösterdiği bilinmekteydi. Ancak Orta Çağ'da kilisenin ısrarla dünya düzdür söylemine karşın Portekizli Macellen'in keşif için çıktığı deniz seferinde dünyanın yuvarlak olduğunu kanıtlamasıyla kilisenin doğrularına inanma etkinliği azalmaya başlamış ve bilgi anlayışı sarsılmıştır. Burada anlatılmak istenen bir durumun doğruluğunun ya da yanlışlığının insanlığın sayılarına göre değerlendirmenin doğru bir yaklaşım olmadığıdır. Bir duruma çok sayıda insanın inanmasının onun doğruluğunu ifade etmediği gibi az sayıda insanın inanmasının da yanlışlığını ifade etmeyeceğidir.

İkinci ölçüt, "Bu insanların üstelik aldanmalarını bize gösterecek hiçbir bilgi ve bulgu bulunmamaktadır". Hiçbir şekilde bir kanıtı dayanmayan mucizelere tanıklık eden kişilerin aldatan veyahut aldatılan, güvenilir veyahut güvenilemez şeklinde değerlendirmek doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir. Çünkü bu insanların bizi aldatıp aldatmadığına yönelik elimizde bir veride bulunmamaktadır. Aynı şekilde diğer özellikleri de bu çerçevede açıklayacak olursak; bu kişilerin dürüst olup olmadığını, insanlar arasında saygınlığı ve şeref sahibi olup olmadığını, eğitim bilgileri ve akliselim olup olmadığını bilmemekteyiz.

Diğer bir ölçüt, "Yine bu insanların tanık oldukları iddialarının ünlü bir yerde ve açık bir şekilde olmamıştır". Mucizelerin ünlü bir yerde olup olmadıkları eleştirilebilir bir ifadedir. Örneğin "Hz. İsa ile ilgili olarak anlatılmış olan mucizelerin Kudüs ve onun çevresinde olduğu anlatılmaktadır" (İmamoğlu, 2007: 108). Kudüs ve çevresi hem tarihsel olarak hem de günümüzde ünlü bir yer olarak önemini korumaktadır. Aynı zamanda "Hz. Musa ile ilgili olarak da denizin ikiye ayrıldığı mucizesi anlatılmakta ve sözü edilen denizde kızıl deniz olduğu belirtilmektedir" (İmamoğlu, 2007: 108). Dolayısıyla buranın da çok tanınan bir yer olduğu bilinmektedir.

Birtakım kişilerin abartı ve sahte sayılabilecek eğilimlerinin bulunması, mucizelerin var ya da yok oluşu konusunda bize kesin bir sonuç vermemektedir. Hume'a göre dine inanan insanların mucizelere yönelmesinin daha belirgin olması şeklindeki ifadesinden karşıt bir argüman çıkmaktadır. Ona göre, dine inmayan insanların mucizeleri kabul etme eğiliminin az ya da hiç olmadığı yönündedir.

Hume'un mucizelerin yokluğuna yönelik getirmiş olduğu bir dinde bulunan mucizelerin karşıt olarak başka bir dinde farklı şekilde bulunduğudır. Mucizelerin dini sistemlerde farklı şekillerde olmaları, mucizelerin gerçek olmadığını, birbirlerini dışladıklarını aynı zamanda dinlerin kendi sistemlerini de hiçe

saymaktadır. Eğer mucize geçersiz sayılırsa, mucizeler üzerine şekillenmiş olan dininde geçersiz sayılması gerekmektedir. Buradan ise hiçbir dinin sağlam bir temelini de bulunmadığı sonucu çıkmaktadır.

Hume'un bu dinler alanında meydana gelen farklılıklardan hareket ederek, mucizelerin birbirlerini yalanladığını ve bu dinlerin öğretilerinin farklılığından dolayı dinlerin kendilerinin de geçersiz sayılması tartışılabilir bir durumdur. Örneğin Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerim'in ortak olarak kabul ettiği mucizeler olduğu gibi aynı zamanda bu dinlerin sunmuş olduğu ortak yönlerde bulunmaktadır. Richard Swinburne'un söylediği gibi "Farklı dinlerde farklı mucizelerin olması, o dinlerin ve mucizelerin geçersizliğini değil, bu dinlerin taraftarlarının ihtiyaçlarıyla ilgilenen bir Tanrı'nın var olduğunu göstermektedir" (Swinburne, 2010: 60). Ayrıca denilebilir ki tüm semavi dinlerde etkin bir varlığın olduğu konusunda ortak bir görüşe sahiptirler.

Sonuç olarak, Hume için mucize, tarihte bir kez olmuş ve bitmiş bir olay olduğundan, mucizenin deneyime dayanarak, deneyim verileriyle ortaya konması mümkün değildir. Ancak bu durum mucizelerin üzerinde durulmaması gerektiği anlamına gelmemelidir. Sonuçta mucizeler ona inananların dininde bir anlam bulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çevik, M. (2006). *David Hume ve Din Felsefesi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Çevik, M. (2012). David Hume'da Mucize ve Nedensellik. *An International Journal Of Philosophy*, (2)2, 2-3.
- Hume, D. (1976). *İnsanı Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma*. (çev: Oruç Aruoba). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- İmamoğlu, T. (2007). *Tanrı'nın Doğası ve Mucizenin İmkani / David Hume'un Antropomorfizm ve Mucize Eleştirisi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kılıç, R. (2006). *Din Felsefesi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Lukianos. (1997). *Aleksandros ya da Düzmece Yalvaç*. (çev: Ender Varinlioğlu). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Spinoza, B. (2016). *Teolojik-Politik İnceleme*. (çev: Betül Ertuğrul). Ankara: Dost Kitabevi.
- Swinburne, R. (2010). *Mucize Kavramı*. (çev: Aydın Işık). İstanbul: İz Yayıncılık.

ACCORDING TO GENERATIONS, INDIVIDUALS THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PURPOSE OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES AND THEIR EPISTEMOLOGICAL BELIEFS

*Elif KOCAAĞALAR AKİNCE**

*Emine AKÇİN ŞENYUVA***

Abstract

This study was carried out to determine the relationship between epistemological beliefs and utilization of information technologies in individuals of different generations. The study was conducted with 781 people who voluntarily accepted to participate in the study. The persons to be sampled from each generation were determined by random sampling method. Data were collected using an Information Form, the Utilization of Information Technologies Scale, and the Epistemological Belief Scale. The IBM SPSS Statistics 24.0 was used to analyze the data. The Utilization of Information Technologies Scale total mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; in baby boomers than in generations X, Y and Z; in generation X than in generations Y and Z; and in generation Z than in generation Y ($p<.05$). In addition, the Epistemological Beliefs Scale total mean score was significantly lower in generation Y than in all other generations ($p<.05$). There was no significant relationship between the utilization of information technologies and epistemological beliefs in individuals of all generations ($p<.05$). In line with the results obtained in this study, training on information technologies should be prepared, carried out and evaluated considering that each generation has a different tendency to learn.

Keywords: Generations, Information Technology, Epistemological Beliefs, Information, Epistemology

KUŞAKLARA GÖRE BİREYLERİN BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANIM AMAÇLARI ve EPİSTEMOLOJİK İNANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Özet

Bu çalışma, farklı kuşaklardan bireylerde epistemolojik inançlar ile bilgi teknolojilerini kullanım arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 781 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Her kuşaktan örnekleme alınacak kişiler tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Veriler Bilgi Formu, Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Ölçeği ve Epistemolojik İnanç Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 24.0 kullanılmıştır. Bilişim Teknolojilerini Kullanma Ölçeği toplam puan ortalaması, sessiz kuşaktaki bireylerde diğer tüm kuşaklara göre anlamlı derecede düşüktü; X, Y ve Z kuşaklarından daha çok baby boomer'larda; X kuşağında Y ve Z kuşaklarına göre; ve Z kuşağında Y kuşağına göre daha düşüktü ($p<.05$). Ayrıca Epistemolojik İnançlar Ölçeği toplam puan ortalaması Y kuşağında diğer tüm kuşaklara göre anlamlı olarak daha düşüktü ($p<.05$). Tüm kuşaklardaki bireylerde bilgi teknolojileri kullanımı ile epistemolojik inançlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p<.05$). Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda bilgi teknolojileri eğitimleri her kuşağın farklı öğrenme eğilimleri göz önünde bulundurularak hazırlanmalı, yürütülmeli ve değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kuşaklar, Bilişim Teknolojisi, Epistemolojik İnançlar, Bilişim, Epistemoloji

* Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, elifkocaagalar1@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9623-5335

** Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, esenyuva@iuc.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8855-6692

1. INTRODUCTION

Today, globalization causes rapid changes and developments in both scientific knowledge and technology and economic, social and cultural fields (Acat, Tüken and Karadağ, 2010; Şeref, Yılmaz and Varışoğlu, 2012; Kürşad, 2015). These changes and developments also change the characteristics expected from individuals (Çelebi Uzgur, 2014), and require individuals to have skills such as accessing, using and presenting information effectively, critical thinking, questioning, lifelong learning, and learning to learn. It is important to utilize information technologies in many fields such as individual, social and socio-cultural domains, industry, trade, education, and health, in order to inform individuals and societies with above-mentioned characteristics (Çelebi Uzgur, 2014; Özmusul, 2011; Önce and Marangoz, 2012; Sözbilir, 2013).

Information technologies, which play an important role in determining the level of development of societies and individuals today, is used in many areas including industry, education, health, and trade, provides individuals with equal opportunity, speed and flexibility in terms of access to information wherever and whenever they want, increases their educational opportunities, improves their self-learning skills by facilitating their access to various information and courses/trainings/programs, supports their lifelong professional development by preparing them for the future, and provides them with an opportunity to design, implement and evaluate learning-teaching processes (Akin, 1998; Papazoglou and Tsalgatidou, 2000; Gatto and Tak, 2008; Işık and Kaya, 2011; Seyrek, 2011). Increased utilization of information technologies also significantly affects facilities where and when individuals can use these technologies, as well as their independent learning and epistemological beliefs. (Imision and Taylor, 2001; Pelgrum and Law, 2003; Hepp, Hinostrroza, Laval and Rehbein, 2004; Midoro, Bocconi, Martin, Pozzi and Sarti, 2003; Passey, Rogers, Machelland Mchugh, 2004; Özmusul, 2010).

Epistemological belief, which covers issues such as what knowledge is, belief in knowledge, and how this belief affects the process of acquiring and structuring knowledge, is a multidimensional concept (Hofer 2001, cited: Kürşad, 2015). Epistemological beliefs are subjective beliefs of individuals about what knowledge is, and how knowing and learning happen (Yılmaz, 2007). Epistemological beliefs include individuals' perspectives concerning the definition, structure, evaluation, position, and formation of knowledge (Aypay, 2011). Studies emphasize that individuals' utilization goals for information technologies affect their epistemological beliefs, where those with developed epistemological beliefs are more successful in learning (Deryakulu, 2004a; Deryakulu and Büyüköztürk, 2005; Yılmaz, 2007). However, both utilization of information technologies and epistemological beliefs of individuals change over time. One of the reasons for this change are generations and intergenerational differences. In general, a generation refers to a group of individuals who were born at about the same time, share common age and life periods, and have specific characteristics, behaviors, value judgments, strengths and weaknesses shaped by the events and trends of a particular period they lived/live in. The differences between these communities/generations in terms of utilization of information technologies and epistemological beliefs

are caused by scientific and technological changes and developments, society, period-specific events, value judgments, and changes in beliefs (Bayhan, 2014; Keles, 2011).

There are studies that have separately examined the utilization of information technologies (Hacısalıhoğlu Karadeniz, 2014; Şanlı, Bakır Arabacı and Sünkür, 2012; Özmusul, 2011) and epistemological beliefs (Özkan and Tekkaya, 2011; Dursun-Sürmeli and Ünver, 2017; Aypay, 2011; Arslantaş, 2016) of different sample groups. However, there is no study on the relationship between utilization of information technologies and epistemological beliefs and whether this relationship changes by generation. In this context, this study aims to determine the relationship between utilization of information technologies and epistemological beliefs of individuals in different generations.

2. MATERIALS AND METHODS

2.1. Study Type

This is a descriptive correlational study.

2.2. Study Population and Sample

The population of the study was composed of 15.029.231 people living in Istanbul, Turkey (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, 05.04.2018). The sample was determined as 781 people by using sample calculation method with known population with reference to the data of Turkey Statistical Institute (TSI). The number of people to be included in the study group by generation is calculated using stratified sampling method by considering the distribution of study population according to generations. The persons to be recruited from each generation was determined using random sampling method among individuals who were living, working or studying in different regions of Istanbul. The study was carried out with 781 people who voluntarily accepted to participate in the study and met the study inclusion criteria (Table 1).

Table 1. Distribution of Individuals by Generation (N: 781)

GENERATIONS	n	%	AGE	
			Min.- Max.	Mean ± SD
SILENT GENERATION	17	2,2	73-92	76,88±5,90
BABY BOOMERS	94	12,0	54-72	58,07±4,83
GENERATION X	159	20,4	39-53	44,64±4,29
GENERATION Y	285	36,5	19-38	23,54±4,53
GENERATION Z	226	28,9	13-18	14,03±1,60
TOTAL	781	100,0	13-92	30,40±17,06

Study inclusion criteria are as follows: being literate, using information technologies (telephone, internet, computer, etc.), being in the calculated age range of generations, and having a physical (age) and cognitive development level to understand the questions.

2.3. Data Collection Tools

Data were collected using an Information Form, the Utilization of Information Technologies Scale, and the Epistemological Beliefs Scale.

2.3.1. Information Form: The form was prepared by the researchers in line with the literature (Deryakulu and Büyüköztürk, 2005; Özmusul, 2008; Çetin, Çalışkan & Menzi, 2012). It consists of 14 questions to determine individuals' socio-demographic characteristics (age, gender, marital status, education level, occupation, living place, and cohabitants) and their status, purpose and duration for utilization of information technologies.

2.3.2. Utilization of Information Technologies Scale: The scale, developed by Özmusul (2011) to measure individuals' utilization levels/usage goals of information technologies, consists of 18 items and five subscales (acquiring information, research-examination, communication, entertainment-game, and self-expression). This is a 4-point Likert type scale, scoring as Never (1), Sometimes (2), Usually (3) and Always (4), where the lowest and highest scores are 18 and 72, respectively. The scale has no reverse scored item. The total Cronbach's alpha reliability coefficient of the scale was found as 0.857 (Özmusul, 2011). In this study, the total Cronbach's alpha reliability coefficient of the scale was determined as 0.91.

2.3.3. Epistemological Beliefs Scale: The scale was developed by Schommer (1990) and adapted to Turkish language by Deryakulu and Büyüköztürk (2002). The scale consists of 34 items and three subfactors (belief that learning depends on effort, belief that learning depends on skills, and belief that there is only one correct knowledge). This is a 5-point Likert-type scale, scoring as "Strongly Disagree (1), Disagree (2), Neither Agree nor Disagree (3), Agree (4) and Strongly Agree (5)", where the lowest and highest scores are 34 and 170, respectively. Only the items of the subfactor of belief that learning depends on effort are scored reversely. Higher scores indicate underdeveloped/unimproved epistemological belief for that specific subfactor, and lower scores indicate developed/improved epistemological beliefs for that specific subfactor. The total Cronbach's alpha reliability coefficient of the scale was found as 0.81 (Deryakulu and Büyüköztürk, 2005). In this study, the total Cronbach's alpha reliability coefficient of the scale was determined as 0.84.

2.4. Data Collection

Data were collected between August and December 2018 using face-to-face interviews or linking through the online data collection application called Google documents (<https://goo.gl/tDuwz1>). There was no time limit for the data collection, and filling the forms lasted around 8-9 minutes.

2.5. Ethical Considerations

An ethics committee approval was obtained from the Istanbul Sabahattin Zaim University Ethics Committee (date: 12.04.2018 & number: 2168). Necessary permissions were obtained for using the scales in the study. Verbal and written consents were obtained from individuals who wanted to participate in the study.

2.6. Data Analysis

Data were analyzed using the SPSS 20.0 program, where $p < 0.05$ was considered statistically significant. Data were evaluated using descriptive statistics including number, percentage, arithmetic mean and standard deviation. The Skewness and Kurtosis tests were used to examine the relationship between individuals' total and subscale mean scores on the Utilization of Information Technologies and Epistemological Beliefs Scales. The Kruskal Wallis test was used to compare their mean scores by generation, where the Bonferroni-corrected Mann-Whitney U test and the Tukey HSD test were used as

post hoc advanced analysis. The Spearman's and Pearson's correlation analyzes were used to assess the relationship between individuals' mean scores on these two scales.

2.7. Study Limitations

The study is limited to individuals living in Istanbul who were reached by random sampling method, and to their self-reports. Therefore, its results cannot be generalized to all individuals.

3. RESULTS

3.1. Sociodemographic Characteristics of Individuals by generation

In this study, 64.7% of silent generation, 55.3% of baby boomers, 63.5% of generation X, 73% of generation Y and 46% of generation Z were female (Table 2).

64.7% of silent generation, 74.5% of baby boomers, 86.8% of generation X, 13.3% of generation Y were married, and 100% of generation Z were single (Table 2).

11.8% of silent generation, 36.2% of baby boomers, 30.2% of generation X, 55.1% of generation Y and 0.9% of generation Z had bachelor's or master's degree (Table 2).

52.9% of silent generation were housewives, 43.6% of baby boomers were civil servants, 42.8% of generation X were employees, 56.8% of generation Y and 99% of generation Z were students (Table 2).

Table 2. Sociodemographic Characteristics of Individuals by Generation (N: 781)

CHARACTERISTICS		SILENT GENERATION		BABY BOOMERS		GENERATION X		GENERATION Y		GENERATION Z		TOTAL	
		n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%
GENDER	Female	11	64,7	52	55,3	101	63,5	208	73,0	104	46,0	476	60,9
	Male	6	35,3	42	44,7	58	36,5	77	27,0	122	54,0	305	39,1
MARITAL STATUS	Married	11	64,7	70	74,5	138	86,8	38	13,3	-	-	257	32,9
	Single	6	35,3	24	25,5	21	13,2	247	86,7	226	100,0	524	67,1
EDUCATION LEVEL	Literate	6	35,3	4	4,3	7	4,4	2	,7	20	8,8	39	5,0
	Primary education	9	52,9	39	41,5	74	46,5	10	3,5	180	79,6	312	40,0
	High school	-	-	17	18,1	30	18,9	116	40,7	24	10,6	187	23,9
	≥ University	2	11,8	34	36,2	48	30,2	157	55,1	2	,9	243	31,1
OCCUPATION	Student	-	-	-	-	-	-	162	56,8	225	99,6	387	49,6
	Public servant	3	17,6	41	43,6	32	20,1	65	22,8	-	-	141	18,1
	Worker	3	17,6	14	14,9	68	42,8	39	13,7	-	-	124	15,9
	Housewife	9	52,9	27	28,7	42	26,4	6	2,1	-	-	84	10,8
	Public A.	2	11,8	12	12,8	17	10,7	13	4,6	1	,4	45	5,8

3.2. Utilization of Information Technologies by Generation

The mean scores of individuals on the Utilization of Information Technologies Scale was 54.53±10.24, where their lowest and highest scores were 19 and 87, respectively.

There was a significant difference between the mean scores of individuals on the Utilization of Information Technologies Scale with respect to generations ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the Utilization of Information Technologies Scale total mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; in baby boomers than in generations X, Y and Z; in generation X than in generations Y and Z; and in generation Z than in generation Y ($p < .05$) (Table 3).

There was a significant difference between the acquiring information subscale mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the acquiring information subscale mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; but was significantly higher in generation Y than in baby boomers and generations X and Z ($p < .05$) (Table 3).

There was a significant difference between the research-examination subscale mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the research-examination subscale mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; but was significantly higher in generation Y than in baby boomers and generations X and Z ($p < .05$) (Table 3).

There was a significant difference between the communication subscale mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the communication subscale mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; but was significantly higher in generation Y than in baby boomers and generation X ($p < .05$) (Table 3).

There was a significant difference between the self-expression subscale mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the self-expression subscale mean score was significantly lower in generation X than in generation Y; and in generation Z than in baby boomers and generation Y ($p < .05$) (Table 3).

There was a significant difference between the entertainment-game subscale mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the entertainment-game subscale mean score was significantly lower in silent generation, baby boomers, and generation X than in generations Y and Z; but was significantly higher in generation Z than in generation Y ($p < .05$) (Table 3).

Table 3. Comparison of the Utilization of Information and Communication Technologies Scale Total and Subscale Mean Scores of Individuals by Generation (N:781)

GENERATIONS	ACQUIRING INFORMATION	RESEARCH/EXAMINATION	COMMUNICATION	SELF-EXPRESSION	ENTERTAINMENT-GAME	TOTAL
n		$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$

		$\bar{X} \pm SD$					
SILENT GENERATION ^a	17	8,88±4,31	7,00±2,92	12,71±5,4 9	4,59±2,32	5,65±2,71	38,82±14, 77
BABY BOOMERS ^b	94	11,87±4,42	9,31±2,44	15,88±3,7 5	5,28±1,95	6,20±2,36	48,54±11, 43
GENERATION X ^c	15 9	13,13±4,11	9,69±2,26	16,63±2,9 9	4,96±1,84	6,69±2,66	51,10±10, 34
GENERATION Y ^d	28 5	17,27±2,61	10,86±1,42	17,54±2,7 3	5,55±1,66	7,90±2,35	59,12±7,7 9
GENERATION Z ^e	22 6	14,79±2,93	9,68±1,91	16,89±3,0 2	4,48±1,73	8,86±2,52	54,70±8,2 9
<i>KW</i>		206,666	83,493	29,928	50,283	107,691	130,885
<i>P</i>		,000	,000	,000	,000	,000	,000
<i>DIFFEREN CE</i>		<i>a < b < c < e < d</i>	<i>a < b, c, e < d</i>	<i>(a < b, c, d, e) (b, c < d)</i>	<i>(c < d / e < b, d</i>	<i>a, b, c < d < e</i>	<i>a < b, c < e < d</i>

KW: Kruskal Wallis test, sd: 4,

3.3. Epistemological Beliefs of Individuals by Generation

The mean scores of individuals on the Epistemological Beliefs Scale was 116.19±16.93, where their lowest and highest scores were 44 and 170, respectively.

There was a significant difference between the mean scores of individuals on the Epistemological Beliefs Scale with respect to generations ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the Epistemological Beliefs Scale total mean score was significantly lower in generation Y than in all other generations ($p < .05$) (Table 4).

There was a significant difference between the belief that learning depends on effort subfactor mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the belief that learning depends on effort subfactor mean score was significantly lower in generation Y than in baby boomers and generation Z ($p < .05$) (Table 4).

There was a significant difference between the belief that learning depends on skills subfactor mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the belief that learning depends on skills subfactor mean score was significantly lower in generation Y than in all other generations ($p < .05$) (Table 4).

There was a significant difference between the belief that there is only one correct knowledge subfactor mean scores of individuals by generation ($p < .001$). A further advanced analysis was performed to determine the reason for the difference between their mean scores. Accordingly, the belief that there is only one correct knowledge subfactor mean score was significantly lower in generation Y than in all other generations ($p < .05$) (Table 4).

Table 4. Comparison of the Epistemological Beliefs Scale Total and Subscale Mean Scores of Individuals by Generation (N:781)

GENERATIONS	n	BELIEF THAT LEARNING DEPENDS ON EFFORT	BELIEF THAT LEARNING DEPENDS ON SKILLS	BELIEF THAT THERE IS ONLY ONE CORRECT KNOWLEDGE	TOTAL
		$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$	$\bar{X} \pm SD$
SILENT GENERATION ^a	17	34,76±8,66	22,29±3,84	28,88±4,33	85,94±12,88
BABY BOOMERS ^b	94	35,37±10,67	21,48±6,54	28,49±6,47	85,34±14,23
GENERATION X ^c	159	34,07±9,78	21,01±7,74	29,94±6,89	85,03±13,69
GENERATION Y ^d	285	32,06±7,78	17,65±7,11	25,77±6,30	75,48±13,90
GENERATION Z ^e	226	36,12±9,60	21,50±7,91	30,15±6,57	87,77±14,83
<i>KW</i>		<i>29,682</i>	<i>58,734</i>	<i>75,763</i>	<i>105,329</i>
<i>P</i>		<i>,000</i>	<i>,000</i>	<i>,000</i>	<i>,000</i>
<i>Difference</i>		<i>d < b, e</i>	<i>d < a, b, c, e</i>	<i>d < a, b, c, e</i>	<i>d < a, b, c, e</i>

KW: Kruskal Wallis test, sd: 4

3.4. The Relationship Between Individuals' Utilization of Information Technologies and Epistemological Beliefs According to Generations

There was no significant relationship between the individuals' Utilization of Information Technologies Scale and Epistemological Beliefs Scale total mean scores according to generations ($p > .05$) (Table 5).

Table 5. The Relationship Between the Utilization of Information and Communication Technologies and Epistemological Beliefs Scales Scores of Individuals by Generation

GENERATIONS	UTILIZATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES SCALE TOTAL	EPISTEMOLOGICAL BELIEFS SCALE TOTAL
-------------	---	-------------------------------------

SILENT	r_s	-,18
GENERATION	p	,490
BABY BOOMERS	r	-,17
GENERATION X	p	,100
	r	,08
GENERATION Y	p	296
	r	,001
GENERATION Z	p	,993
	r	,08
	p	,260

*p<.001 **p<.01 ***p<.05

r_s : Spearman's correlation analysis (n < 30)

r: Pearson's correlation analysis

4. DISCUSSION

4.1. Utilization of Information Technologies by Generation

In this study, the mean scores of individuals on the Utilization of Information Technologies Scale was 54.53 ± 10.24 , where their lowest and highest scores were 19 and 87, respectively. Çetin et al. (2018) have reported that students have high utilization of information technologies (Çetin, Yalçınkaya, Aktepe and Temur, 2018). This results is important because it shows that no matter which generation they belong to, it is inevitable for individuals to benefit from information technologies in order to be able to follow the rapid changes and developments in both scientific knowledge and technology and economic, social and cultural fields today, and to have skills of accessing, using and presenting information effectively, critical thinking, questioning, lifelong learning, and learning to learn.

A statistically significant difference was found between the total mean scores of individuals on the Utilization of Information Technologies Scale with respect to generations. Accordingly, the total mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; in baby boomers than in generations X, Y and Z; in generation X than in generations Y and Z; and in generation Z than in generation Y ($p < .05$). These results suggest that generation Y makes the best utilization of information technologies, followed by generation Z, generation X, baby boomers, and silent generation (Table 3). This study also found that generation Y makes the best utilization of all subscales of the Utilization of Information Technologies Scale, except entertainment-game, where generation Z had the highest utilization level (Table 3). Tatlı et al. (2018) have reported that young people (mean age: 26.8 ± 8.8 , min:17) benefit from information technologies more than middle-aged people (mean age: 26.8 ± 8.8 , max:52) (Tatlı et al., 2018). Chen and Persson (2002) have found that young and old individuals significantly differ in terms of utilization of information technologies, where those aged between 15 and 34 years spend 19 hours online per week, and only 18% of individuals in silent generation and baby boomers use the internet (Chen and Persson, 2002). Gatto and Tak (2008) have determined that 55.17% of individuals aged between 59 and 85 years use the internet, and 40% visit websites recommended by

their families and friends (Gatto and Tak, 2008). Wilson et al. (2008) have reported that utilization of internet increases in individuals aged 55 and over in Australia unlike America (Wilson et al., 2008). This result is an expected outcome, considering that individuals in generations Y and Z were born within the age of information technologies. However, this study also found that individuals in generation Z, who are more likely involve in technology, had lower utilization of information technologies than those in generation Y. This results can be because although individuals of generation Z were born and lives in a period with intensive information technologies, those of generation Y actively use information technologies both in their personel and business lives, therefore, their higher utilization of information technologies scores is an expected outcome.

The acquiring information subscale mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; but was significantly higher in generation Y than in baby boomers and generations X and Z ($p < .05$). This result suggests that silent generation has the lowest utilization of information technologies in terms of acquiring information, and baby boomers, generation X, and generation Y have similar levels of utilization of information technologies in terms of acquiring information, where generation Y has the highest utilization of information technologies in terms of acquiring information. This is an expected result, considering silent generation to have least use of information technologies. This is also considered an expected outcome because generation Y is eager to learn and develop, clearly define their individual and professional future goals, and utilize information technologies in order to achieve their goals.

The research-examination subscale mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; but was significantly higher in generation Y than in baby boomers and generations X and Z ($p < .05$). This result may be because individuals of generation Y are more willing to learn and develop than those in other generations, and have higher tendency to produce innovative ideas in business life, therefore, they give higher importance to research/examination.

The communication subscale mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; but was significantly higher in generation Y than in baby boomers and generation X ($p < .05$). This result suggests that generation Y has the highest utilization of information technologies in terms of communication. Individuals of generation Y have witnessed the transition of both the world and Turkey into information technologies. They have met with both voice and video communication tools such as MIRC, ICQ, MSN Messenger, smart phones, Whatsapp, Viber, Skype in early times when the internet technology has been used at home, and utilized these technologies in both their personel and business lives (Boyd & Ellison, 2007; Lampe, Ellison & Steinfield, 2007; Sümer, 2017). Therefore, this is an expected result, showing that individuals in generation Y has the highest utilization of information technologies for communication purposes.

The self-expression subscale mean score was significantly lower in generation X than in generation Y; and in generation Z than in baby boomers and generation Y ($p < .05$). Individuals of generation X and baby boomers often prefer face-to-face communication to express themselves. However, those in generations Y

and Z mostly share their opinions and make activities with other individuals and spread their ideas and thoughts to large audiences easily through social media tools such as facebook, twitter, instagram and linkedin (Boyd & Ellison, 2007; Lampe , Ellison & Steinfield, 2007; Saritaş & Barutçu, 2016; Sümer, 2017). This is an expected result, which may be because individuals of generation Y, who were born in the age of technology/internet, are more inclined to use technology than those of other generations, therefore have higher utilization of information technologies to express themselves.

The entertainment-game subscale mean score was significantly lower in silent generation, baby boomers, and generation X than in generations Y and Z; but was significantly higher in generation Z than in generation Y ($p < .05$). Individuals of generation Y have frequently played atari, and gone to video game arcades and internet cafes during childhood and youth; however, gaming tools such as computers and playstations did not enter their houses. On the other hand, individuals of generation Z met gaming tools such as computer and playstation at a very early age. In addition, online games are usually played by individuals in generation Z. In other words, individuals of generation Y spend more time playing playstation, xbox and computer games, whereas those in generation Z play online games (Saritaş & Barutçu, 2016; Sümer, 2017; Özdemir, 2019). Therefore, this is an expected result, which supports that generation Z has the highest utilization of information technologies for game/entertainment purposes.

4.2. Epistemological Beliefs of Individuals by Generation

In this study, individuals had high levels of epistemological beliefs. This result suggests that individuals have beliefs concerning the definition, structure, evaluation, position, and formation of knowledge .

The individuals had the highest mean score on the subfactor of belief that learning depends on effort, followed by belief that there is only one correct knowledge, and belief that learning depends on skills. Aydemir et al. (2012), Aypay (2011), Oğuz (2008), Chai et al. (2006), and Paulsen and Wells (1998) have stated that individuals believe that the process of acquiring knowledge is important in learning, expert knowledge should be questioned, and the effort is vital to learning, but they have poor beliefs that that skills are inherent and stationary over life, and knowledge is constant and unchanging (Paulsen & Wells, 1998; Chai, Khine & Teo, 2006; Oğuz, 2008; Aypay, 2011; Aydemir, Aydemir & Boz, 2013). This result suggests that individuals believe that what is right today may be wrong tomorrow, that successful people have discovered how they can improve their learning skills, that questioning is always important, that knowledge is formed by accumulating in the mind gradually, that most words have one clear meaning, that the truth (reality) is immutable, and that it is a waste of time working on problems that are unambiguous and unlikely to have an exact answer. In other words, individuals consider knowledge not fixed and unchanging, and believe that effort and ability are important in learning. However, this result also suggests that individuals have no clear attitude regarding that being a good learner does not require memorizing information, that the most effective way to acquire information is to organize them according to your own mindset, that clever students do not need to work hard to be successful at school, and that students who are moderately successful at school also succeed moderately in their after-school life.

The belief that learning depends on effort subfactor mean score was significantly lower in generation Y than in baby boomers and generation Z ($p < .05$). In other words, unlike those in baby boomers and generation Z, individuals of generation Y do not consider that learning depends on effort. Baby boomers have lived under the influence of the period of revolution in the post-World War II era and in the process of development initiatives in Turkey. However, individuals of generation Z live in the period of technological development, easier access to information, and education evolving into an applied rather than rote-learning system. This result suggests that compared to those in generation Y, both baby boomers and individuals of generation Z more believe that learning depends on effort.

The belief that learning depends on skills subfactor mean score was significantly lower in generation Y than in all other generations ($p < .05$). This may be because compared to those in other generations, individuals of generation Y have lived in a period of Turkish education system in which many examinations assessed success by using knowledge, memorization and more problem solving rather than considering skills, talents and abilities.

4.3. According to Generations, Individuals the Relationship Between the Purpose of Using Information Technologies and Their Epistemological Beliefs

No significant relationship was found between the utilization of information technologies and epistemological beliefs in individuals of all generations ($p > .05$). This results suggests that utilization of information technologies does not affect epistemological beliefs in individuals in all generations.

5. CONCLUSION

The Utilization of Information Technologies Scale total mean score was significantly lower in silent generation than in all other generations; in baby boomers than in generations X, Y and Z; in generation X than in generations Y and Z; and in generation Z than in generation Y. In addition, the Epistemological Beliefs Scale total mean score was significantly lower in generation Y than in all other generations. There was no significant relationship between the utilization of information technologies and epistemological beliefs in individuals of all generations.

In line with the results obtained in this study, training on information technologies should be prepared, carried out and evaluated considering that each generation has a different tendency to learn. In addition, educational activities such as seminars, workshops and meetings can be organized in order to enable individuals to review their perspectives on epistemological beliefs in accordance with specific characteristics of each generation.

REFERENCES

- Acat, M. B., Tüken, G., & Karadağ, E. (2010). Bilimsel epistemolojik inançlar ölçeği: Türk kültürüne uyarlama, dil geçerliği ve faktör yapısının incelenmesi. *Journal of Turkish Science Education*, 7(4), 67-89.
- Akın, H. B. (1998). Bilişim teknolojilerinin evrimi ve bilişim teknolojilerinin çağdaş işletmelerde stratejik yönetim üzerindeki etkileri. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8-1, 239-253.
- Arslantaş, H.A. (2016). Epistemological beliefs and academic achievement. *Journal of Education and Training Studies*, 4(1), 215-220.
- Aydemir, N., Aydemir, M. & Boz, Y. (2013). Lise öğrencilerinin epistemolojik inançları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4), 1305-1316.
- Aypay, A. (2011). Epistemolojik inançlar ölçeğinin Türkiye uyarlaması ve öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 1-15.
- Bayhan, V. (2014). Milenyum veya Y kuşağı gençliğinin sosyolojik bağlamı. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10-17.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Chai, C. S., Khine, M. S. & Teo, T. (2006). Epistemological beliefs on teaching and learning: A survey among pre-service teachers in Singapore. *Educational Media International*, 43(4), 285-298.
- Chen, Y. & Persson, A. (2002). Internet use among young and older adults: Relation to psychological well-being. *Educational Gerontology*, 28(9), 731-744.
- Çelebi Uzgur, B. (2014). Bilisim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Ege Bölgesi Örneği). Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, O., Çalışkan, E. & Menzi, N. (2012). Öğretmen adaylarının teknoloji yeterlilikleri ile teknolojiye yönelik tutumları arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, 11(2), 273-291.
- Çetin, O., Yalçınkaya, E., Aktepe, V. & Temur, M. (2018). Ortaokul öğrencilerinin bilişim teknolojilerinden yararlanmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Active Learning*, 3(2), 11-22.
- Deryakulu, D. (2004a). Üniversite öğrencilerinin öğrenme ve ders çalışma stratejileri ile epistemolojik inançları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38(38), 230-249.

- Deryakulu, D. ve Büyüköztürk, Ş. (2005). Epistemolojik inanç ölçeğinin faktör yapısının yeniden incelenmesi: Cinsiyet ve öğrenim görülen program türüne göre epistemolojik inançların karşılaştırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(18), 57-70.
- Dursun-Sürmeli, Z. & Ünver, G. (2017). Öz-düzenleyici öğrenme stratejileri, epistemolojik inançlar ve akademik benlik kavramı ile matematik başarısı arasındaki ilişki. *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 8(1), 83-102.
- Gatto, S. L. & Tak, S. H. (2008). Computer, internet, and e-mail use among older adults: Benefits and barriers. *Educational Gerontology*, 34(9), 800-811.
- Hacısalihoglu Karadeniz, M. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin matematik eğitiminde teknolojiden yararlanma durumlarının belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 119-144.
- Hepp, P., Hinostroza, E., Laval, E. & Rehbein, L. (2004). Technology in schools: Education, ICT and the knowledge society. *Instituto de Informática Educativa, Temuco, Chile*, 2-4.
- Imision, T. & Taylor, P. (2001). Managing ICT in the secondary school, Heinemann Information.
- Işık, B. & Kaya, H. (2011). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretme-öğrenme sürecine entegrasyonunda hemşire eğitimcilerin rolü. *İÜ Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 19(3), 203-209.
- Keleş, H. N. (2011). Y kuşağı çalışanlarının motivasyon profillerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Bahçeşehir Üniversitesi Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 129-139.
- Kürşad, M. Ş. (2015). Bilimsel araştırmaya yönelik tutum ve epistemolojik inanç arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 217-246.
- Lampe, C., Ellison, N. & Steinfield, C. (2006, November). A Face (book) in the crowd: Social searching vs. social browsing. In Proceedings of the 2006 20th anniversary conference on Computer supported cooperative work (pp. 167-170). ACM.
- Midoro, V., Bocconi, S., Martin, A., Pozzi, F. & Sarti, L. (2003). Developing a European pioneer teacher community for school innovation: information and communication technology and the teacher of the future. USA: Kluwer Academic Publishers; 72.
- Oğuz, A. (2008). Investigation of Turkish trainee teachers'epistemological beliefs. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 36(5), 709-720.
- Önce, A. G. & Marangoz, M. (2012). Pazarlamann sürdürülebilir gelişmedeki rolü. In International Conference on Eurasian Economies (pp. 389-397).
- Özdemir, N. (2019). Kuşaklararasılık ve Kültürel Değişme. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(7).

- Özkan, Ş. & Tekkaya, C. (2011). Epistemolojik inançlar cinsiyete ve sosyoekonomik statüye göre nasıl değişmektedir? *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 339-348.
- Özmuş, M. (2011). Bilişim teknolojilerinden yararlanma ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 4(1), 1-17.
- Özmuş, M. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilişim teknolojilerinden yararlanma düzeyleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39), 75-89.
- Özmuş, M. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanma düzeylerinin incelenmesi: Kilis ili örneği. Yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Papazoglou, M. P. & Tsalgatidou, A. (2000). Business to business electronic commerce issues and solutions. *Decision Support Systems*, 29(4), 301-304.
- Passey, D., Rogers, C., Machell J. & Mchugh G. (2004). The motivational effect of ICT on pupils. Department for Education Skills Research Report, 523.
- Paulsen, M.B. & Wells, C.T. (1998). Domain differences in the epistemological beliefs of college students. *Research in Higher Education*, 39(4), 365-384.
- Pelgrum, W.J. & Law, N. (2003). ICT in education around the world: trends, problems and prospect. Paris: UNESCO; 20-210.
- Sarıtaş, E., & Barutçu, S. (2016). Tüketici davranışlarının analizinde kuşaklar: Sosyal medya kullanımı üzerinde bir araştırma. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 3(2), 1-15.
- Seyrek, İ. H. (2011). Bulut bilişim: İşletmeler için fırsatlar ve zorluklar. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(2).
- Sözbilir, F. (2013). Bilişim teknolojileri, bilgi yönetimi ve inovasyon ilişkisi: Türkiye’de bir alan araştırması. Doktora tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sümer, F. E. (2017). Sosyal medya kullanım pratikleri üzerine ampirik bir araştırma. *Global Media Journal TR Edition*, 8(15), 8-15.
- Şanlı, Ö., Bakır Arabacı, İ. & Sünkür, M. (2012). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin bilişim teknolojilerinden yararlanma düzeyleri (Malatya ili örneği). *E- Journal of New World Sciences Academy*, 12(1), 184-191.
- Şeref, İ., Yılmaz, İ., & Varışoğlu, B. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının bilimsel epistemolojik inançları üzerine bir inceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 399-418.

- Tatlı, Z., Aydın, A., Şimşek, P., Özdemir, M., Gölbaşı, S., Karacan, S. & Gündüz, A. (2018). Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bilişim teknolojilerini kullanma durumları. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 18-27.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). 2000 Genel Nüfus Sayımı. İstanbul: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim 05.04.2018, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059.
- Wilson, C., Flight, I., Hart, E., Turnbull, D., Cole, S. & Young, G. (2008). Internet access for delivery of health information to South Australians older than 50: Australian and New Zealand. *Journal of Public Health*, 32(2), 174-176.
- Yılmaz, A. (2007). Hemşirelik öğrencilerinin epistemolojik inançları ile denetim odağı arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.